[2021] 10 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 1022

ਹਰੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਧਿਰਾਂ

ਬਨਾਮ

ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦਾ ਰਾਜ

(2018 ਦੀ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 186)

26 ਨਵੰਬਰ 2021

[ਐਲ. ਨਾਗੇਸ਼ਵਰ ਰਾਓ, ਸੰਜੀਵ ਖੰਨਾ ਅਤੇ ਬੀ. ਆਰ. ਗਵਈ, ਜੇ. ਜੇ.]

ਦੰਡ ਕੋਡ, 1860:

ਧਾਰਾ 147, 302/149, 323/149, 324/149 ਅਤੇ 201/149 – ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਕਬੀਲਿਆਂ (ਅੱਤਿਆਚਾਰ ਰੋਕੂ) ਐਕਟ, 1989 – ਧਾਰਾ 3 (3) (10) - ਆਨਰ ਕਿਲਿੰਗ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮਾਮਲਾ - ਜਾਟ ਲੜਕੀ ਜਾਟਵ ਲੜਕੇ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਜਾਟ ਭਾਈਚਾਰਾ ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ ਆ ਗਿਆ- ਜਾਟ ਲੜਕੀ ਅਤੇ ਜਾਟਵ ਲੜਕੇ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਇੱਕ ਹੋਰ ਜਾਟਵ ਲੜਕਾ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸੀ, ਨੇ 12 ਘੰਟਿਆਂ ਤੱਕ ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਜਾਤ-ਪਾਤ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਐਸਸੀ/ਐਸਟੀ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 147, 302/149, 323/149, 324/149 ਅਤੇ 201/149 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 3 (3) (10) ਤਹਿਤ ਅਪਰਾਧ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਅੱਠ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ - ਹਾਲਾਂਕਿ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਉਮਰ ਕੈਦ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ- ਅਪੀਲ 'ਤੇ, ਕਿਹਾ: ਚਾਰ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਸਬੂਤ, ਡਾਕਟਰੀ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਸਬੂਤਾਂ ਤੋਂ, ਅਤੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਸਬੂਤ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਤਸੀਹੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ, ਫਿਰ ਫਾਂਸੀ ਦੇ ਕੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਦਾ ਅੰਤਿਮ ਸੰਸਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ- ਚਾਰ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗਵਾਹੀਆਂ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਹਨ- ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਅਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸ ਮਾਮੂਲੀ ਹਨ- ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹਾਂ ਦਾ ਬਿਆਨ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਬਾਰੇ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ- ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੀੜਤਾਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਉਦੇਸ਼ ਸਾਂਝਾ ਕੀਤਾ- ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਵਿਰੋਧ ਦੇ ਲਗਭਗ 12 ਘੰਟਿਆਂ ਤੱਕ ਲਗਾਤਾਰ ਪੰਚਾਇਤ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਪੱਖ ਨੂੰ ਸਮਰਥਨ ਦਿੰਦੀ ਹੈ- ਦੁਸ਼ਮਣ ਗਵਾਹ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦਾ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਿੱਸਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ - ਸੂਚਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਸਦਮੇ ਕਾਰਨ ਸ਼ਾਮਲ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਦੱਸਣ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹਨ ਕਿਸੇ ਭਿਆਨਕ ਜੁਰਮ ਦੇ ਗਵਾਹ ਬਣਨ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ- ਮ੍ਰਿਤਕਾਂ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਬਰਾਮਦਗੀ, ਅੱਧੀ ਸੜੀ ਹੋਈ ਲਾਸ਼ ਦੀ ਬਰਾਮਦਗੀ ਪੀੜਤ ਦੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਾੜਨ ਬਾਰੇ ਸਰਕਾਰੀ ਪੱਖ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦੀ ਹੈ - ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਕਤਲ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਸਥਾਪਤ ਹੋਇਆ – ਅਦਾਲਤਾਂ

ਹੇਠ ਦਿੱਤੇ ਨੇ ਦੋਸ਼ੀ ਯੂ/ਐੱਸ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਗਲਤੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਧਾਰਾ 149 ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ- ਸਾਰੀ ਘਟਨਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਾਜ- ਵਿਰੋਧੀ ਅਤੇ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਘਿਣਾਉਣੇ ਸੁਭਾਅ ਦੇ ਸਿਰ ਹੇਠ ਆਉਂਦੀ ਹੈ- ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਿਵਾਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਵਿੱਚ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ- ਸਬੂਤ- ਗਵਾਹ।

ਧਾਰਾ. 149- ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਅਸੈਂਬਲੀ- ਵਿਕਾਰੀਅਸ ਦੇਣਦਾਰੀ ਯੂ/ਐੱਸ. ਧਾਰਾ 149 ਕਿਸੇ ਗ਼ੈਰ- ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਉਸ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੰਮਾਂ ਜਾਂ ਅਜਿਹੇ ਅਪਰਾਧਾਂ ਲਈ ਜੋ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਉਦੇਸ਼ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ, ਦੀ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦੇਣਦਾਰੀ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ- ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਹਰੇਕ ਮੈਂਬਰ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਕਿਸ ਜਾਂ ਕਿਸ ਕੰਮ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ - ਜਦੋਂ ਕਿ ਖੁੱਲ੍ਹੇਆਮ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਸਰਗਰਮ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਅਪਰਾਧ ਨੂੰ ਅੰਜਾਮ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਇਰਾਦੇ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਗੈਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ ਮੌਜੂਦਗੀ ਪ੍ਰਤੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਵਧਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਸੰਨ149.

ਧਾਰਾ 149- ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਅਸੈਂਬਲੀ- ਇੱਕ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਉਦੇਸ਼- ਆਯੋਜਿਤਃ ਸਾਂਝਾ ਉਦੇਸ਼ ਸਾਂਝੇ ਇਰਾਦੇ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਲਈ ਹਮਲੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਕ ਪੂਰਵ ਸੰਗੀਤ ਸਮਾਰੋਹ ਅਤੇ ਮਨਾਂ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਮੀਟਿੰਗ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ- ਇਹ ਕਾਫ਼ੀ ਹੈ ਜੇ ਹਰੇਕ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਇੱਕੋ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਪੰਜ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਉਹ ਉਸ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ - ਇੱਕ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਉਦੇਸ਼ ਇਸ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾ, ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਅਤੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਏ ਗਏ ਆਚਰਣ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾਣਾ ਹੈ।

ਗਵਾਹਃ

ਵਿਰੋਧੀ ਗਵਾਹ- ਪ੍ਰਤੱਖ ਮੁੱਲ- ਆਯੋਜਿਤਃ ਵਿਰੋਧੀ ਗਵਾਹ ਦੇ ਸਬੂਤ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਜੋ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਹੈ, ਉਸ ਉੱਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ- ਅਪਰਾਧਿਕ ਮੁਕੱਦਮਾ।

ਗਵਾਹ ਸੁਰੱਖਿਆ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ- ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਯੋਜਨਾ/ ਦਿਸ਼ਾ- ਨਿਰਦੇਸ਼/ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ।

ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨਃ

ਆਰਟੀਕਲ 136- ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਛੁੱਟੀ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ- ਗਵਰਨਿੰਗ ਸਿਧਾਂਤ- ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਆਰਟੀਕਲ 19 (1) (ਏ) ਅਤੇ ਆਰਟੀਕਲ 21- ਜੀਵਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ- ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗਾਰੰਟੀਸ਼ੁਦਾ ਜੀਵਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਵੀ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ।

ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਸਮਾਜ ਜੋ ਅਪਰਾਧ ਅਤੇ ਡਰ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੈ, ਅਤੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦਾ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਡਰ ਜਾਂ ਦਬਾਅ ਦੇ ਸੁਤੰਤਰ ਅਤੇ ਨਿਰਪੱਖ ਢੰਗ ਨਾਲ ਅਦਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਗਵਾਹੀ ਦੇਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ- ਜੇ ਕੋਈ ਧਮਕੀਆਂ ਜਾਂ ਹੋਰ ਦਬਾਅ ਕਾਰਨ ਅਦਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਗਵਾਹੀ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਧਾਰਾ 19 (1) (ਏ) ਅਤੇ ਧਾਰਾ 21 ਦੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ- ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਮੁਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਉਚਿਤ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ- ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਰਾਜ, ਕੇਸ, ਨਸਲ, ਧਰਮ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸੱਚਾਈ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਸਕਣ, ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਸੱਤਾ ਵਿੱਚ ਬੈਠੇ ਲੋਕਾਂ, ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਵਾਲੇ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ।

ਆਨਰ ਕਿਲਿੰਗਜ਼ਃ ਰੋਕਥਾਮ ਵਾਲੇ ਕਦਮ, ਆਨਰ ਕ੍ਰਾਈਮ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਉਪਚਾਰਕ ਅਤੇ ਦੰਡਾਤਮਕ ਉਪਾਅ- ਸ਼ਕਤੀ ਵਾਹਿਨੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸੁਝਾਅ- ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਜਾਤੀਵਾਦਃ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਉੱਤੇ ਅੱਤਿਆਚਾਰ ਕਰਨਾ- ਜਾਤੀ ਅਧਾਰਤ ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਲਗਭਗ 12 ਘੰਟਿਆਂ ਤੱਕ ਤਿੰਨ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਉੱਤੇ ਸਰੀਰਕ ਹਮਲਾ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭਿਆਨਕ ਕਤਲ ਕਰਨਾ- ਆਯੋਜਿਤਃ ਆਨਰ ਕਿਲਿੰਗ ਦੇ ਐਪੀਸੋਡ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ 75 ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਜਾਤੀਵਾਦ ਨੂੰ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ- ਅਜਿਹੀਆਂ ਜਾਤੀ ਅਧਾਰਤ ਪ੍ਰਥਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕਾਇਮ ਕੱਟੜਤਾ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਲਈ ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ- ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਿਵਲ ਸੁਸਾਇਟੀ ਜਾਤੀ ਦੇ ਨਾਮ ਉੱਤੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਭਿਆਨਕ ਅਪਰਾਧਾਂ ਬਾਰੇ ਸਖ਼ਤ ਅਸਵੀਕਾਰਤਾ ਨਾਲ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਦੇਵੇ ਅਤੇ ਜਵਾਬ ਦੇਵੇ।

ਨਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨਃ ਅਪਰਾਧਿਕ ਨਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ- ਨਸਲੀ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਅਪਰਾਧ, ਜੇਕਰ ਸਜ਼ਾ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਗੰਭੀਰ ਕਾਰਕਾਂ ਵਜੋਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇ- ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਕਾਨੂੰਨ- ਯੂਨਾਈਟਿਡ ਕਿੰਗਡਮ, ਕੈਨੇਡਾ, ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ਅਮਰੀਕਾ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਕਾਨੂੰਨ- ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਅਪੀਲਾਂ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਅਦਾਲਤ ਨੇ

ਆਯੋਜਿਤ: **ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਦਬਾਅ ਅਤੇ ਧਮਕੀ ਦੇ ਸੁਤੰਤਰ ਅਤੇ ਨਿਰਪੱਖ ਢੰਗ ਨਾਲ ਗਵਾਹੀ ਦੇਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਅੱਜ ਗੰਭੀਰ ਹਮਲੇ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਧਮਕੀਆਂ ਜਾਂ ਹੋਰ ਦਬਾਅ ਕਾਰਨ ਅਦਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਗਵਾਹੀ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 19 (1) (ਏ) ਅਤੇ ਧਾਰਾ 21 ਦੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ।ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗਾਰੰਟੀਸ਼ੁਦਾ ਜੀਵਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਜੋ ਅਪਰਾਧ ਅਤੇ ਡਰ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੈ ਅਤੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦਾ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਡਰ ਜਾਂ ਦਬਾਅ ਦੇ ਅਦਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਗਵਾਹੀ ਦੇਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਗੱਲ ਉੱਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਮੁਕਰ ਜਾਣ ਦਾ ਇੱਕ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਢੁਕਵੀਂ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ। ਇਹ ਇੱਕ ਕਠੋਰ ਸੱਚਾਈ ਹੈ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ**

ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ/ਅਪਰਾਧੀਆਂ ਉੱਤੇ ਗੰਭੀਰ ਅਪਰਾਧਾਂ ਲਈ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਜਿੱਥੇ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਵਿਅਕਤੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਇੱਕ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਡਰਾਉਣ ਜਾਂ ਡਰਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਇਹ ਗਵਾਹ ਜਾਂ ਤਾਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਰਹੇਜ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਸੱਚ ਦੱਸਣ ਤੋਂ ਪਰਹੇਜ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਮੰਦਭਾਗੀ ਸਥਿਤੀ ਇਸ ਕਾਰਨ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕੋਈ ਸੁਰੱਖਿਆ ਉਪਾਅ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ "ਗਵਾਹ ਸੁਰੱਖਿਆ" ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

1.2 ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੀ ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਭੂਮਿਕਾ ਹੈ, ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਸੱਤਾ ਵਿੱਚ ਬੈਠੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਤਾਕਤ ਅਤੇ ਧਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਜੋ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਦਾਗੀ ਅਤੇ ਪਟੜੀ ਤੋਂ ਉਤਰਨ ਅਤੇ ਸੱਚਾਈ ਨੂੰ ਦੁਰਘਟਨਾ ਵਿੱਚ ਪੈਣ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਆਪਣੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਰੱਖਿਅਕ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਨੂੰ ਇਹ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੌਰਾਨ ਗਵਾਹ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੱਚਾਈ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਡਰ ਦੇ ਕਿ ਗਵਾਹ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਹਰੇਕ ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਅਤੇ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰੇ। ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਲਈ ਇਹ ਬੁਨਿਆਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਜਾਤੀ, ਨਸਲ, ਧਰਮ, ਰਾਜਨੀਤਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਜਾਂ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਵਰਗੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਬਾਹਰੀ ਕਾਰਕ ਦੇ ਕਾਰਨ ਇਸ ਜ਼ਰੂਰਤ ਤੋਂ ਕੋਈ ਭਟਕਣਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। [ਪੈਰਾ 29] [1046- ਐਫ-ਐਚ]

1.3 ਤੁਰੰਤ ਕੇਸ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਯੋਜਨਾ/ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼/ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਗਵਾਹ ਸੁਰੱਖਿਆ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਜਦੋਂ ਗਵਾਹ ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਗਵਾਹੀ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ, ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪੱਖ ਬਦਲਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣਾ ਸੀ। ਜੇ ਸਮੱਗਰੀ ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਕੇ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਲਿਜਾਇਆ ਜਾਂਦਾ, ਤਾਂ ਉਹ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਗਵਾਹੀ ਦਿੰਦੇ। [ਪੈਰਾ 31] [1047-ਸੀ]

> *ਮਹਿੰਦਰ ਚਾਵਲਾ ਅਤੇ ਹੋਰ। ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ।* (2019) 14 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 615: [2018] 14 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 627; *ਜ਼ਹਿਰਾ ਹਬੀਬੁੱਲਾ ਸ਼ੇਖ ਅਤੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਰ ਧਿਰਾਂ। ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ।* (2006) 3 ਐੱਸ. ਸੀ. ਸੀ. 374: [2006] 2 ਐੱਸ. ਸੀ. ਆਰ. 1081; *ਅਸ਼ਵਿਨ ਕੁਮਾਰ ਉਪਾਧਿਆਏ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਰ ਧਿਰਾਂ।* (2020) ਐੱਸ. ਸੀ. ਸੀ. ਔਨਲਾਈਨ ਐੱਸ. ਸੀ. 1228-ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

2.1 ਆਈ. ਪੀ. ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 149 ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਉਸ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੰਮਾਂ ਜਾਂ ਅਜਿਹੇ ਅਪਰਾਧਾਂ ਲਈ ਜੋ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਉਦੇਸ਼ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ, ਦੀ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦੇਣਦਾਰੀ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ।ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਸਭਾ ਅਪਰਾਧ ਕਰਨ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਬਣਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਉਹ ਅਪਰਾਧ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਸਭਾ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੈਂਬਰ ਦੁਆਰਾ ਉਦੇਸ਼ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰ ਉਸ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਪ੍ਰਤੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੋਣਗੇ ਭਾਵੇਂ ਇੱਕ ਜਾਂ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ, ਪਰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਅਪਰਾਧ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ।ਦੁਬਾਰਾ, ਜੇ ਕੋਈ ਅਪਰਾਧ ਕਿਸੇ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਅਪਰਾਧ ਉਹ ਹੈ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਆਮ ਉਦੇਸ਼ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਹਰ ਮੈਂਬਰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਹ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸੀ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਹੋਵੇਗਾ।ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਲਈ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਹਰੇਕ ਮੈਂਬਰ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰੇ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਕਿਸ ਜਾਂ ਕਿਸ ਕੰਮ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਖੁੱਲ੍ਹੇਆਮ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਸਰਗਰਮ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਅਪਰਾਧ ਨੂੰ ਅੰਜਾਮ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਇਰਾਦੇ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਗੈਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ਼ ਮੌਜੂਦਗੀ ਧਾਰਾ 149 ਦੇ ਤਹਿਤ ਪ੍ਰਤੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 35] [1048-ਸੀ-ਐੱਫ]

> *ਮਸਾਲਤੀ ਬਨਾਮ ਯੂ. ਪੀ. ਰਾਜ* **[1964] 8 ਐੱਸ. ਸੀ. ਆਰ. 133**; *ਸ਼ੰਭੂ ਨਾਥ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ* **ਏ. ਆਈ. ਆਰ. 1960 ਐੱਸ. ਸੀ. 725**; *ਲਾਲਜੀ ਬਨਾਮ ਯੂ. ਪੀ. ਰਾਜ* **(1989) 1 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 437: [1989] 1 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 130-ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।**

2.2 ਆਮ ਉਦੇਸ਼ ਆਮ ਇਰਾਦੇ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਲਈ ਹਮਲੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਕ ਸੰਗੀਤ ਸਮਾਰੋਹ ਅਤੇ ਦਿਮਾਗ ਦੀ ਇੱਕ ਆਮ ਮੀਟਿੰਗ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਕਾਫ਼ੀ ਹੈ ਜੇਕਰ ਹਰੇਕ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਵਿੱਚ ਇੱਕੋ ਵਸਤੂ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਪੰਜ ਜਾਂ ਵੱਧ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਉਸ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ।ਇੱਕ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਉਦੇਸ਼ ਇਸ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾ ਤੋਂ ਅਤੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਕੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਏ ਗਏ ਆਚਰਣ ਤੋਂ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 36] [1048-ਜੀ; 1049-ਏ]

> *ਚਰਨ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਯੂ. ਪੀ. ਰਾਜ* **(2004) 4 ਐੱਸ. ਸੀ. ਸੀ. 205: [2004] 2 ਐੱਸ. ਸੀ. ਆਰ. 925**; *ਐੱਲ. ਆਰ. ਰਾਹੀਂ ਕੱਟੁਕੁਲੰਗਾਰਾ ਮਾਧਵਨ (ਮ੍ਰਿਤਕ) / ਬਨਾਮ ਮਜੀਦ ਅਤੇ ਹੋਰ* **/ (2017) 5 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 568: [2017] 4 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 658-ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ**

3.1 ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਪਾਇਆ ਕਿ ਚਾਰ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸ ਅਤੇ ਅਸੰਗਤਤਾਵਾਂ ਮਾਮੂਲੀ ਸਨ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸਾਂ ਅਤੇ ਅਸੰਗਤਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਕੇਸ ਦੇ ਅਧਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਦੋ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਫਾਰਮੂਲੇ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਨੂੰ ਨਾਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਦੋ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਦਾ ਲਾਭ ਦਿੱਤਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ/ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਗਵਾਹ ਦੁਆਰਾ ਕਹੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਪਤ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ, ਅਪਰਾਧ ਕਰਨ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਸਮਕਾਲੀ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੀ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਹੋਰ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਸਬੂਤਾਂ ਦਾ ਤਾਜ਼ਾ ਮੁੱਲਾਂਕਣ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਮਕਾਲੀ ਨਤੀਜਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਨਜ਼ਰੀਆ ਰੱਖਣ ਦਾ ਕੋਈ ਝੁਕਾਅ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਨਾ ਗਲਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 20] [1041- ਜੀ-ਐਚ; 1042- ਏ-ਡੀ]

> *ਐੱਮ. ਪੀ. ਬਨਾਮ ਰਮੇਸ਼* **(2011) 4 ਐੱਸ. ਸੀ. ਸੀ. 786: [2011] 5 ਐੱਸ. ਸੀ. ਆਰ. 1;** *ਮਸਲਤੀ ਬਨਾਮ ਯੂ. ਪੀ. ਰਾਜ* **[1964] 8 ਐੱਸ. ਸੀ. ਆਰ. 133;** *ਕੈਰ ਸੈਨ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ* **(1974) 3 ਐੱਸ. ਸੀ. ਸੀ. 649: [1974] 2 ਐੱਸ. ਸੀ. ਆਰ. 393-ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।**

3.2 ਪੀ ਡਬਲਯੂ-1, ਪੀ ਡਬਲਯੂ-13, ਪੀ ਡਬਲਯੂ-14 ਅਤੇ ਪੀ ਡਬਲਯੂ-15 ਜੋ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹ ਹਨ, ਦੇ ਮੈਡੀਕਲ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਸਬੂਤਾਂ ਅਤੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਸਬੂਤਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਰ ਕੇ, ਵੀ ਅਤੇ ਆਰ ਨੂੰ ਤਸੀਹੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਫਿਰ ਫਾਂਸੀ ਦੇ ਕੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਦਾ ਅੰਤਿਮ ਸੰਸਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗਵਾਹੀਆਂ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਹਨ ਅਤੇ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਮ੍ਰਿਤਕ ਆਰ. ਕੇ. ਦੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੀ ਬਰਾਮਦਗੀ, ਵੀ ਦੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੀ ਬਰਾਮਦਗੀ, ਹੱਡੀਆਂ ਦੇ ਅੱਧੇ ਸੜੇ ਹੋਏ ਟੁਕੜੇ, ਪਸਲੀਆਂ, ਰੀੜ੍ਹ ਦੀ ਹੱਡੀ, ਅੰਤੜੀਆਂ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਸੜੇ ਹੋਏ ਟੁਕੜੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਾੜਨ ਬਾਰੇ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਆਰ, ਵੀ ਅਤੇ ਆਰ. ਕੇ. ਦਾ ਕਤਲ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪੀਡਬਲਯੂ-1, ਪੀਡਬਲਯੂ-13, ਪੀਡਬਲਯੂ-14 ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂ-15 ਦੇ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਖਾਤੇ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁੱਝ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਖੁੱਲ੍ਹੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਠਹਿਰਾਇਆ ਹੈ। ਗਵਾਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਹਰੇਕ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ ਗਈ ਭੂਮਿਕਾ ਚਾਰਟ ਵਿੱਚ ਦੱਸੀ ਗਈ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 22] [1044-ਈ-ਜੀ]

3.3 ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੀ ਰਾਏ ਸੀ ਕਿ ਪੀਡਬਲਯੂ 1 ਦੇ ਸਬੂਤ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਆਧਾਰ ਉੱਤੇ ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਬਚਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਉਹ ਮੁਕਰ ਗਏ ਹਨ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਪੀ. ਡਬਲਯੂ. 1 ਸਮੇਤ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ 12 ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁਕਰ ਜਾਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਜਬੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਰਨਾਂ ਨੂੰ ਦਰਜ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦੇ ਸਬੰਧਤ ਹਿੱਸੇ 'ਤੇ ਸਹੀ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। [ਪੈਰਾ 23] [1045-ਏ-ਬੀ]

3.4 ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਸਬੂਤ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਲਈ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਰੋਧੀ ਮੰਨਿਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ। ਅਜਿਹੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਸਬੂਤ ਨੂੰ ਮਿਟਾਉਣ ਜਾਂ ਰਿਕਾਰਡ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਿਟਾਉਣ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਪਰ ਇਸ ਨੂੰ ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਿਆਨ ਇਸ ਦੀ ਸਾਵਧਾਨੀਪੂਰਵਕ ਪੜ੍ਹਤਾਲ ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।ਇਹ ਤੱਥ ਦੇ ਜੱਜ ਨੂੰ ਹਰੇਕ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਅਜਿਹੀ ਕਰਾਸ-ਜਾਂਚ ਅਤੇ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਗਵਾਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਦਨਾਮ ਹੈ ਜਾਂ ਫਿਰ ਵੀ ਉਸ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦੇ ਇੱਕ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।ਜੇ ਜੱਜ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ, ਗਵਾਹ ਦਾ ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਿੱਲ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਗਵਾਹ ਦੇ ਸਬੂਤ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਪੂਰੀ ਸਾਵਧਾਨੀ ਅਤੇ ਦੇਖਭਾਲ ਨਾਲ, ਰਿਕਾਰਡ' ਤੇ ਹੋਰ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ, ਗਵਾਹੀ ਦੇ ਉਸ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ 'ਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।ਭਾਵੇਂ ਗਵਾਹ ਮੁਕਰ ਗਏ ਹੋਣ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਬੂਤ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਜੇ ਉਹ ਕੁਦਰਤੀ ਅਤੇ ਸੁਤੰਤਰ ਗਵਾਹ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਝੂਠੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਫਸਾਉਣ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। [ਪਾਰਸ 25,26] [1045-ਡੀ-ਜੀ]

> *ਰਾਧਾ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ* **(2006) 2 ਐੱਸ. ਸੀ. ਸੀ. 450: [2006] 1 ਐੱਸ. ਸੀ. ਆਰ. 519;** *ਸਿਆਦ ਅਕਬਰ ਬਨਾਮ ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ* **ਏ. ਆਈ. ਆਰ. 1979 ਐੱਸ. ਸੀ. 1848: [1980] 1 ਐੱਸ. ਸੀ. ਆਰ. 95;** *ਮ੍ਰਿਣਾਲ ਦਾਸ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਤ੍ਰਿਪੁਰਾ ਰਾਜ* **(2011) 9 ਐੱਸ. ਸੀ. ਸੀ. 479: [2011] 14 ਐੱਸ. ਸੀ. ਆਰ. 411-ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।**

3.5 ਤੁਰੰਤ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਪੀਡਬਲਯੂ 1 ਦੇ ਸਬੂਤ ਨੂੰ ਪੀਡਬਲਯੂ 13, ਪੀਡਬਲਯੂ 14 ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂ 15 ਦੇ ਸਬੂਤ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਜੋ ਘਟਨਾ ਦੇ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹ ਵੀ ਹਨ। ਪੀਡਬਲਯੂ 1 ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਅਟੁੱਟ ਹੈ ਅਤੇ 6 ਸਾਲਾਂ ਤੱਕ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਟਰੇਲ ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਉਹ ਵਿਰੋਧੀ ਬਣ ਗਈ।ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਪੀ ਡਬਲਯੂ 1, ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਗਵਾਹ ਵੀ ਹੈ, ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਉੱਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹੀ ਸੀ, ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਰੋਧੀ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। [ਪੈਰਾ 27] [1046-ਏ-ਬੀ]

4. 1 ਸੂਚਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹ ਸਹੀ ਮਾਨਸਿਕ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਅਗਲੇ ਦਸ ਦਿਨਾਂ ਲਈ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਸਰੀਰਕ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਉਹ ਬਾਕੀ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਨਾਮ ਦੇ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਹੇਠਲੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਪੀਡਬਲਯੂ-15 ਦੀ ਸੂਚਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਵਿਅਕਤੀ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਲਗਭਗ 12 ਘੰਟੇ ਤਸੀਹੇ ਝੱਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਿੰਡ ਦੀਆਂ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹੱਦਾਂ ਤੋਂ ਭੱਜਣ ਵਿੱਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਰਜ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਥਾਣੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਉਹ ਇੱਕ ਗੰਭੀਰ ਅਪਰਾਧ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਦੇ ਸਦਮੇ ਕਾਰਨ ਸ਼ਾਮਲ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਉਸ ਦੇ ਭਤੀਜੇ ਅਤੇ ਦੋ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। [ਪੈਰਾ 32] [1047-ਈ-ਜੀ]

4.2 ਪੀਡਬਲਯੂ-1, ਪੀਡਬਲਯੂ-13, ਪੀਡਬਲਯੂ-14 ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂ-15 ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ 'ਤੇ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਹੇਠ ਦਿੱਤੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਚਾਰ ਗਵਾਹ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਅਸੰਗਤਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸ ਮਾਮੂਲੀ ਹਨ। ਇਹ ਭਿਆਨਕ ਅਪਰਾਧ ਚਾਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ 12 ਘੰਟਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਲਈ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਅਸੰਗਤਤਾਵਾਂ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹਨ, ਖ਼ਾਸਕਰ ਜਦੋਂ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਵਿਅਕਤੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। [ਪੈਰਾ 33] [1047- ਜੀ-ਐਚ; 1048- ਏ-ਬੀ]

4.3 ਤਿੰਨਾਂ ਮ੍ਰਿਤਕਾਂ ਦਾ ਦਰਦਨਾਕ ਤਸ਼ੱਦਦ ਜੋ ਰਾਤ ਨੂੰ 9 ਵਜੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਸਵੇਰੇ 9 ਵਜੇ ਤੱਕ ਜਾਰੀ ਰਿਹਾ। ਪੰਚਾਇਤ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਨਾਲ ਸਾਬਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਖਾਸ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਕੁਝ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ - ਬੀ, ਜੀ, ਸੀਐਸ, ਪੀ, ਐਮ, ਜੇ, ਬੀਸੀ, ਕੇ, ਆਰਐਸ, ਆਰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਤੋਂ ਘਸੀਟਣ ਲਈ। ਐਮ ਦੀ ਪੰਚਾਇਤ; ਮ੍ਰਿਤਕ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੈਂਬਰਾਂ 'ਤੇ ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਕੇਐੱਸ, ਆਰਐੱਸ; ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਬੀ.ਸੀ., ਕੇ, ਆਰ, ਐਮ ਲਈ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਫਾਂਸੀ ਦੇਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰਨਾ; ਫਾਂਸੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਲਈ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਐੱਨ, ਜੀ, ਪੀ, ਐੱਮ, ਐੱਨ, ਬੀਟੀ, ਜੇ, ਬੀਸੀ, ਕੇ, ਆਰਐੱਸ, ਐੱਸਸੀ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ; ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਬੀ.ਟੀ., ਜੇ, ਮ੍ਰਿਤਕਾਂ ਦੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਮਸ਼ਾਨਘਾਟ ਤੱਕ ਘਸੀਟਣ ਲਈ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਬੀ.ਟੀ., ਜੇ, ਬੀ.ਸੀ., ਕੇ.ਐਸ. ਸ਼ਮਸ਼ਾਨਘਾਟ ਵਿਖੇ ਮ੍ਰਿਤਕਾਂ ਦੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਅਗਨ ਭੇਟ ਕਰਨ ਲਈ ਐੱਸ. ਹੇਠਲੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਗਲਤੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਧਾਰਾ 149 ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਧਾਰਾ 302 ਦੇ ਅਧੀਨ ਅਪੀਲਕਰਤਾ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵੀ ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸਰਗਰਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨਹੀਂ ਸੌਂਪੀ ਗਈ ਹੈ ਜਾਂ ਓਵਰਟ ਐਕਟ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਂਝੇ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਕੀਤਾ ਹੈ

ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲਈ। ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਵਿਰੋਧ ਜਾਂ ਹਿੰਸਾ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਦੇ ਲਗਭਗ 12 ਘੰਟੇ ਪੰਚਾਇਤ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰ ਮੌਜੂਦਗੀ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਇਸ ਕਥਨ ਨੂੰ ਸਮਰਥਨ ਦੇਵੇਗੀ ਕਿ ਸਾਰੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। [ਪੈਰਾ 38] [1050-ਏ-ਈ]

5.1 ਦੋ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਅਤੇ ਇੱਕ ਔਰਤ ਉੱਤੇ ਲਗਭਗ 12 ਘੰਟੇ ਤੱਕ ਸਰੀਰਕ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਜਾਤੀ ਅਧਾਰਤ ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਜਾਤੀ-ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਹਿੰਸਾ ਦੀਆਂ ਇਹ ਘਟਨਾਵਾਂ ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ 75 ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਵੀ ਜਾਤੀਵਾਦ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਡਾ. ਬੀ. ਆਰ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਅੰਤਰ-ਜਾਤੀ ਵਿਆਹ ਸਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਤੀਵਾਦ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣ ਦਾ ਇੱਕ ਉਪਾਅ ਹੈ।ਸਮਾਜ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵਰਗਾਂ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੱਬੇ-ਕੁਚਲੇ ਵਰਗਾਂ ਲਈ ਨਿਆਂ ਅਤੇ ਸਮਾਨਤਾ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਵਿੱਚ. ਅਜਿਹੇ ਜਾਤ-ਪਾਤ ਆਧਾਰਿਤ ਰੀਤੀ-ਰਿਵਾਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਚਲਾਈ ਗਈ ਕੱਟੜਤਾ ਜੋ ਅੱਜ ਵੀ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਲਈ ਬਰਾਬਰੀ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਰੋਕਦਾ ਹੈ। ਆਰ ਦੁਆਰਾ ਵਿਆਹ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਜੋ ਜਾਟ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ, ਵੀ. ਨਾਲ ਜੋ ਇੱਕ ਜਾਟਵ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਗਿਣਤੀ ਥੋੜ੍ਹੀ ਘੱਟ ਹੈ, ਪਰ ਇੱਜ਼ਤ 'ਤੇ ਹੱਤਿਆਵਾਂ ਰੁਕੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹਨ ਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਹੁਣ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਿਵਲ ਸੋਸਾਇਟੀ ਘਿਨਾਉਣੇ ਅਪਰਾਧਾਂ ਬਾਰੇ ਸਖ਼ਤ ਨਾਰਾਜ਼ਗੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਕਰੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਕਰੇ। ਜਾਤ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕਈ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਹਨ ਆਨਰ ਕਿਲਿੰਗ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਸਖ਼ਤ ਕਦਮ ਚੁੱਕੇ ਜਾਣ। ਖਾਪ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਦੇ ਫ਼ਰਮਾਨ ਅਨੁਸਾਰ ਆਨਰ ਕਿਲਿੰਗ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਰਹੀ ਹੈ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾ ਕੀਤੀ। ਵਿਚ ਅੱਤਿਆਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜ਼ਾਲਮ ਅਤੇ ਜਗੀਰੂ ਸੋਚ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸਖ਼ਤ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਜਾਤਾਂ ਦਾ ਨਾਮ. ਭਾਰਤ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਆਪਣੀ 242ਵੀਂ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਇਸਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਬਾਰੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਢਾਂਚੇ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਸਨਮਾਨ ਅਤੇ ਪਰੰਪਰਾ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਵਿਆਹੁਤਾ ਗਠਜੋੜ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨਾਲ ਦਖਲ। ਲਾਅ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਸੀ ਰਾਏ ਹੈ ਕਿ ਇਤਰਾਜ਼ ਕਰਨ ਅਤੇ ਨਿੰਦਾ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਕਲੀਸਿਯਾ ਜਾਂ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਇੱਕ ਥ੍ਰੈਸ਼ਹੋਲਡ ਪੱਟੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਵਿਆਹ ਯੋਗ ਉਮਰ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾਉਣਾ, ਇਤਰਾਜ਼ ਦਾ ਆਧਾਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇੱਕੋ ਗੋਤਰ ਜਾਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਜਾਤਾਂ ਜਾਂ ਫਿਰਕਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ। ਪੰਚਾਇਤਦਾਰਾਂ ਜਾਂ ਜਾਤੀ ਦੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਦੇਣ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ

ਅਜਿਹੇ ਨੌਜਵਾਨ ਜੋੜਿਆਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਆਹ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਜਿਹੇ ਜੋੜਿਆਂ ਨੂੰ ਸਬੰਧਤ ਪਿੰਡ/ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਿਰੋਧੀ ਮਾਹੌਲ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੇ ਖਤਰੇ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਕਾਨੂੰਨ ਕਮਿਸ਼ਨ ਅੱਗੇ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਮਕਸਦ ਲਈ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ. ਵਿਆਹ ਨੂੰ ਅਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਜੋ ਕਿ ਅੰਦਰ ਹੈ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅਪਰਾਧ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਖ਼ਤਰੇ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈਸਬੰਧਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀਆਂ। [ਪੈਰਾ 39][1050- ਐਫ-ਐਚ; 1051-ਏ-ਈ]

*ਸ਼ਕਤੀ ਵਾਹਿਨੀ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਯੂਨੀਅਨ ਅਤੇ ਹੋਰ। (*2018) 7 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 192 : [2018] 3 ਐੱਸਸੀਆਰ 770 - 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ।

ਅਰੁਮੁਗਮ ਸਰਵਾਈ ਬਨਾਮ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਰਾਜ (2011) 6 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 405 : [2011] 5 ਐੱਸਸੀਆਰ 488; - ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ.

5.2 ਤਿੰਨ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੇ ਘਿਨਾਉਣੇ ਕਤਲ ਜੋ ਕਿ ਅਣਖ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਹਨ, ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਸਮਾਜ ਵਿਰੋਧੀ ਅਤੇ ਘਿਣਾਉਣੇ ਸੁਭਾਅ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। [ਪੈਰਾ 46][1059-ਬੀ]

ਮਾਛੀ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ (1983) 3 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ 470: [1983] 3 ਐੱਸਸੀਆਰ 413 - ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

6.1 ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਟੀਐੱਸ, ਕੇ, ਐੱਸ, ਬੀਸੀ, ਆਰਐੱਸ, ਆਰ ਅਤੇ ਕੇ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੇ ਵਹਿਸ਼ੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਤਲ ਕਰਨ ਲਈ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਖਰੀ ਸਾਹ ਤੱਕ ਉਮਰ ਕੈਦ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਉਮਰ ਕੈਦ ਵਿੱਚ ਬਦਲਣ ਲਈ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਕਾਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਅਗਾਊਂ ਉਮਰ, ਅਪਰਾਧ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਬੀਤ ਜਾਣ ਅਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਪੀੜਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਗੁਜ਼ਰਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਫਾਂਸੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਉਮਰ ਕੈਦ ਵਿੱਚ ਬਦਲਣ ਦੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 47][1059-ਸੀ-ਈ]

6.2 ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਡੀ. ਐਚ., ਐੱਨ. ਟੀ., ਐੱਸ. ਆਰ., ਟੀ. ਜੇ., ਬੀ. ਸੀ., ਕੇ. ਐੱਮ., ਆਰ. ਐੱਮ., ਆਰ. ਐੱਨ., ਐੱਸ. ਆਰ., ਐੱਮ. ਐੱਚ., ਸੀ. ਐੱਚ., ਪੀ. ਟੀ., ਬੀ. ਟੀ., ਜੇ. ਵੀ., ਕੇ. ਆਰ., ਐੱਮ. ਐੱਨ., ਜੀ. ਐੱਨ., ਡੀ. ਐੱਚ., ਬੀ. ਐੱਲ., ਡੀ. ਆਰ., ਐੱਮ. ਐੱਨ., ਕੇ. ਐੱਸ., ਡੀ. ਐੱਮ.। ਐਚ, ਐਲਐਸ ਅਤੇ ਜੀ ਨਾਮ ਦੇ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਵਿੱਚ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 50][1060- ਡੀ-ਐੱਫ]

ਦਲਬੀਰ ਕੌਰ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ **(1976) 4 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 158: [1977] 1 ਐੱਸਸੀਆਰ 280**; *ਰਮਨੀਕਲਾਲ ਗੋਕਲਦਾਸ ਬਨਾਮ ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ* **(1976) 1 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 6**; *ਦੁਲੀ ਚੰਦ ਬਨਾਮ ਦਿੱਲੀ ਐਡਮਿਨ.* **(1975) 4 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 649**; *ਬਚਨ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ* **(1980) 2 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 684**; *ਮਸਾਲਟੀ ਬਨਾਮ ਯੂਪੀ ਰਾਜ* **1964 (8) ਐੱਸਸੀਆਰ 133 - ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।**

ਵਿਸਕਾਨਸਿਨ ਬਨਾਮ ਮਿਸ਼ੇਲ **[508 ਯੂ. ਐੱਸ. 476 (1993)]-ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।**

ਕੇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਹਵਾਲਾ

[1977] 1 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 280	ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ	ਪੈਰਾ 18
(1976) 1 ਐਸਸੀਸੀ 6	ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ	ਪੈਰਾ 19
(1975) 4 ਐਸਸੀਸੀ 649	ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ	ਪੈਰਾ 19
[2011] 5 ਐੱਸਸੀਆਰ 1	ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ	ਪੈਰਾ 20
[1964] 8 ਐਸਸੀਆਰ 133	ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ	ਪੈਰਾ 20,35,48
[1974] 2 ਐਸਸੀਆਰ 393	ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ	ਪੈਰਾ 20
[2006] 1 ਐਸਸੀਆਰ 519	ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ	ਪੈਰਾ 25
[1980] 1 ਐਸਸੀਆਰ 95	ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ	ਪੈਰਾ 25
[2011] 14 ਐਸਸੀਆਰ 411	ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ	ਪੈਰਾ 26
[2018] 14 ਐਸਸੀਆਰ 627	ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ	ਪੈਰਾ 28,30
[2006] 2 ਐਸਸੀਆਰ 1081	ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ	ਪੈਰਾ 29
ਏ. ਆਈ. ਆਰ. 1960 ਐਸ. ਸੀ. 725	ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ	ਪੈਰਾ 35
[1989] 1 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 130	ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ	ਪੈਰਾ 35
[2004] 2 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ 925	ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ	ਪੈਰਾ 36
[2017] 4 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 658	ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ	ਪੈਰਾ 37
[2011] 5 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 488	ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ	ਪੈਰਾ 39
[2018] 3 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 770	ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ	ਪੈਰਾ 40,41
(1980) 2 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 684	ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ	ਪੈਰਾ 44
[1983] 3 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 413	ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ	ਪੈਰਾ 45,46

ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਅਪੀਲੀ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ: 2018 ਦੀ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਅਪੀਲ ਨੰ.186।

2011 ਦੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਕੇਸ ਨੰਬਰ 7039 ਵਿੱਚ ਇਲਾਹਾਬਾਦ ਵਿਖੇ ਨਿਆਂਇਕ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ 31.05.2016 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ।

ਨਾਲ

2018 ਦੀ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 190-192, 188, 1553-1556, 189, 187 ਅਤੇ 2021 ਦੀ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 1503 ਅਤੇ 420।

ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਅਮਿਤਾ ਗੁਪਤਾ, ਸੰਜੇ ਕੁਮਾਰ ਤਿਆਗੀ, ਪੀ.ਵੀ. ਯੋਗੇਸ਼ਵਰਨ, ਅਸ਼ੀਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਉਪਾਧਿਆਏ, ਵਿਵੇਕ ਤ੍ਰਿਪਾਠੀ, ਵਾਈ. ਲੋਕੇਸ਼, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਵੀ. ਕੀਰਥਨਾ, ਪੰਕਜ ਅਗਰਵਾਲ, ਸੀ.ਐਸ.ਐਨ. ਮੋਹਨ ਰਾਓ, ਐਡਵੋਕੇਟ ਸ. ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਲਈ।

ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਗਰਿਮਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ, ਏ.ਏ.ਜੀ., ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਸ਼ੰਕਰ ਜੈਨ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਮਾਰਬਿਆਂਗ ਐਨ. ਖੋਂਗਵੀਰ, ਪਾਰਥ ਯਾਦਵ, ਐਡਵ. ਜਵਾਬਦੇਹ ਲਈ.

ਵੱਲੋਂ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ ਗਿਆ

ਐਲ ਨਾਗੇਸ਼ਵਰ ਰਾਓ, ਜੇ.

1. ਛੁੱਟੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।

2. ਮਿਤੀ 14.11.2011 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੁਆਰਾ, ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 147, 302, 149 ਦੇ ਨਾਲ 323, 149 ਦੇ ਨਾਲ 323, ਧਾਰਾ 149 ਨਾਲ 324 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 149 ਦੀ ਧਾਰਾ 149 ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਗਿਆ 201 ਦੇ ਤਹਿਤ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ("ਆਈ. ਪੀ. ਸੀ") ਅਤੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ (ਅੱਤਿਆਚਾਰਾਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ) ਐਕਟ, 1989 ("ਐਸ. ਸੀ./ਐਸ. ਟੀ. ਐਕਟ") ਦੀ ਧਾਰਾ 3(3)(10): -

ਧੰਨੀ ਪੁੱਤਰ ਰਤਨ ਸਿੰਘ, ਤੇਜ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਕੇਰੋੜੀ, ਧਰਮਵੀਰ ਪੁੱਤਰ ਕਨ੍ਹਈਲਾਲ, ਸ਼ਿਵਚਰਨ ਪੁੱਤਰ ਮਨੀਰਾਮ, ਸਿੰਘ ਰਾਮ ਪੁੱਤਰ ਮਨੀ ਰਾਮ, ਮਹਿੰਦਰ ਪੁੱਤਰ ਮੰਗਟੂ, ਬੱਲੀ ਪੁੱਤਰ ਕਿਸ਼ਨਲਾਲ, ਧਰਮ ਪੁੱਤਰ ਕੱਲੂ, ਨੀਤੇ ਪੁੱਤਰ ਭਵਰ ਸਿੰਘ, ਡਾ. ਬੱਚੂ ਪੁੱਤਰ ਨਾਬਲੀ, ਗੋਪੀ ਪੁੱਤਰ ਹਰੀਓਮ, ਤੁਲਸੀ ਰਾਮ ਪੁੱਤਰ ਭੰਵਰ ਸਿੰਘ, ਕਮਲ ਪੁੱਤਰ ਕਨ੍ਹੱਈਆ, ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਦਯਾਰਾਮ, ਜੀਵਨ ਪੁੱਤਰ ਭਾਗੋ, ਗਿਰਰਾਜ ਪੁੱਤਰ ਕਮਰ, ਕਾਸ਼ੀ ਪੁੱਤਰ ਭਵਰ ਸਿੰਘ, ਛਤਰ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਲਾਲ ਸਿੰਘ। , ਕਰਨ ਪੁੱਤਰ ਦਯਾਰਾਮ, ਨਵਲ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਨਰਾਇਣ, ਦਇਆ ਰਾਮ ਪੁੱਤਰ ਇੰਦਰ, ਹਰਚੰਦ ਪੁੱਤਰ ਲੀਲਾ, ਮੰਗਟੂ ਪੁੱਤਰ ਸੁੰਦਰ ਲਾਲ, ਦਯਾਰਾਮ ਪੁੱਤਰ ਭਵਰ ਸਿੰਘ, ਧਰਮ ਪੁੱਤਰ ਹਰਚੰਦੀ, ਸਿਰੋ ਪੁੱਤਰ ਮੰਨੀ, ਬਾਟੇ ਪੁੱਤਰ ਭਾਗੋ। ਪ੍ਰੀਤਮ ਪੁੱਤਰ ਨਵਲ, ਸ਼੍ਰੀਚੰਦ ਪੁੱਤਰ ਦੀਪਚੰਦ, ਦੀਪੀ ਉਰਫ ਦੀਪਚੰਦ ਪੁੱਤਰ ਨਾਥੀ, ਹਰਚੰਦੀ ਪੁੱਤਰ ਮਹਾਰਾਜ ਸਿੰਘ, ਹਰੀਰਾਮ ਪੁੱਤਰ ਯਾਦਰਾਮ, ਗੰਗਾਰਾਮ ਪੁੱਤਰ ਹੀਰਾਲਾਲ, ਹਰੀ ਪੁੱਤਰ ਗੋਵਿੰਦਾ, ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਖੁਸ਼ੀਰਾਮ।

3. ਅਪੀਲਕਰਤਾ- ਦੋਸ਼ੀ ਧਨੀ ਪੁੱਤਰ ਰਤਨ ਸਿੰਘ, ਧਰਮਵੀਰ ਪੁੱਤਰ ਕਨ੍ਹੱਈਆ, ਸ਼ਿਵਚਰਨ ਪੁੱਤਰ ਮਨੀਰਾਮ, ਸਿੰਘਰਾਮ ਪੁੱਤਰ ਮਨੀਰਾਮ, ਬੱਲੀ ਪੁੱਤਰ ਕਿਸ਼ਨਲਾਲ, ਮਹਿੰਦਰ ਪੁੱਤਰ ਮੰਗਟੂ, ਧਰਮ ਪੁੱਤਰ ਕਾਲੂ, ਨਿਰਤੋ ਪੁੱਤਰ ਭਵਰਸਿੰਘ, ਗੋਪੀ ਪੁੱਤਰ ਸ. ਹਰੀਓਮ, ਗਿਰਰਾਜ ਪੁੱਤਰ ਗੋਵਿੰਦਾ, ਮੰਨੀ ਪੁੱਤਰ ਨੱਤੀ, ਗਿਰਰਾਜ ਪੁੱਤਰ ਕਮਰ, ਕਾਸ਼ੀ ਪੁੱਤਰ ਭਵਰ ਸਿੰਘ, ਛਤਰ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਲੀਲੇ, ਹਰਚੰਦ ਪੁੱਤਰ ਸ. ਲੀਲੇ, ਧਰਮ ਪੁੱਤਰ ਹਰਚੰਡੀ, ਪ੍ਰੀਤਮ ਪੁੱਤਰ ਨਵਲ, ਗੰਗਾਰਾਮ ਪੁੱਤਰ ਹੀਰਾਲਾਲ, ਹਰੀ ਪੁੱਤਰ ਗੋਵਿੰਦਾ, ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਖੁਸ਼ੀਰਾਮ, ਮੰਗਟੂ ਪੁੱਤਰ ਸੁੰਦਰਲਾਲ, ਨਵਲ ਪੁੱਤਰ ਨਰਾਇਣ, ਦਯਾਰਾਮ ਪੁੱਤਰ ਭਵਰਸਿੰਘ, ਬਾਟੋ ਪੁੱਤਰ ਭਾਗੋ, ਸ਼੍ਰੀਚੰਦ ਪੁੱਤਰ ਦੀਪਚੰਦ। ਦੀਪੀ ਉਰਫ ਦੀਪਚੰਦ ਪੁੱਤਰ ਨਾਥੀ, ਜੀਵਨ ਪੁੱਤਰ ਭਾਗੋ ਨੂੰ ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 302/149 ਤਹਿਤ ਉਮਰ ਕੈਦ, ਧਾਰਾ 323/149 ਤਹਿਤ 1 ਸਾਲ, ਧਾਰਾ 324/149 ਤਹਿਤ 3 ਸਾਲ, 7 ਸਾਲ ਦੀ ਕੈਦ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 201/149 ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਤੇ ਐਸ. ਸੀ./ਐਸ. ਟੀ. ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 3 (3) 10 ਦੇ ਤਹਿਤ 3 ਸਾਲ।

4. ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਦੋਸ਼ੀ ਤੇਜ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਕਿਰੋੜੀ, ਬੱਚੂ ਪੁੱਤਰ ਨਾਬਾਲੀ, ਤੁਲਸੀ ਰਾਮ ਪੁੱਤਰ ਭਵਰ ਸਿੰਘ, ਕਮਲ ਪੁੱਤਰ ਕਨ੍ਹਈਆ, ਦੀ ਧਾਰਾ 302/149 ਤਹਿਤ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਦਯਾਰਾਮ, ਰਮਨ ਪੁੱਤਰ ਰੂਪੀ, ਕਰਨ ਪੁੱਤਰ ਦਯਾਰਾਮ, ਸਿਰੋ ਪੁੱਤਰ ਭਜਨੀ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਹੈ।

5. ਉਪਰੋਕਤ ਨਾਮੀ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲਾਂ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਗਏ ਸਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਤੇਜ ਸਿੰਘ ਅਤੇ 7 ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਉਮਰ ਕੈਦ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਆਪਣੀ ਸਜ਼ਾ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਤੋਂ ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ, ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਉਪਰੋਕਤ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਦਾਇਰ ਕਰਕੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚ ਕੀਤੀ ਹੈ।

6. ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ 2018 ਦੀ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 1553-1556 ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਤੇਜ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਕਿਰੋੜੀ, ਬੱਚੂ ਪੁੱਤਰ ਨਾਬਾਲੀ, ਤੁਲਸੀ ਰਾਮ ਪੁੱਤਰ ਭਵਰ ਸਿੰਘ, ਕਮਲ ਪੁੱਤਰ ਕਨ੍ਹੱਈਆ, ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਦਯਾਰਾਮ, ਰਮਨ ਪੁੱਤਰ ਰੂਪੀ, ਕਰਨ ਪੁੱਤਰ ਦਯਾਰਾਮ, ਸਿਰੋ ਪੁੱਤਰ ਭਜਨੀ ਨੂੰ ਉਮਰ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਹੈ | ਅਪੀਲ ਦੇ ਪੈਂਡਿੰਗ ਦੌਰਾਨ ਤੁਲਸੀ ਰਾਮ ਪੁੱਤਰ ਭਵਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ।

7. 27.03.1991 ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ 11.40 ਵਜੇ, ਥਾਣਾ ਬਰਸਾਨਾ ਵਿਖੇ ਅਮੀਚੰਦ (ਪੀਡਬਲਯੂ-15) ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ 'ਤੇ ਐਫਆਈਆਰ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੰਗਾ ਰਾਮ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਪੁੱਤਰੀ ਵਿਜੇਂਦਰ ਪੁੱਤਰ ਸ਼ਿਆਮਾ ਜਾਟਵ ਦੇ ਨਾਲ 21.03.1991 ਨੂੰ ਫਰਾਰ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਰਾਮ ਕਿਸ਼ਨ ਪੁੱਤਰ ਮਹਾਰਾਮ ਵੀ ਸੀ।

ਉਹ 24.03.1991 ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਪਿੰਡ ਪਰਤ ਆਏ। 26.03.1991 ਨੂੰ ਰਾਤ 9.00 ਵਜੇ ਮੰਗਟੂ ਪੁੱਤਰ ਸੁੰਦਰ ਲਾਲ, ਪ੍ਰੀਤਮ ਪੁੱਤਰ ਨਵਲ ਸਿੰਘ, ਚਤਰ ਪੁੱਤਰ ਲਾਲ ਸਿੰਘ, ਗਿਰਰਾਜ ਪੁੱਤਰ ਕੰਵਰ ਸਿੰਘ ਬਗੇਰਾ ਨੇ ਰਾਮ ਕਿਸ਼ਨ ਅਤੇ ਵਿਜੇਂਦਰ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੈਂਬਰਾਂ ਸਮੇਤ ਜਬਰੀ ਚੁੱਕ ਲਿਆ। ਪੰਚਾਇਤ। ਰੋਸ਼ਨੀ ਇੱਕ ਜਾਟ ਸੀ ਅਤੇ ਵਿਜੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਮ ਕਿਸ਼ਨ ਜਾਟਵ ਸਨ। ਰੋਸ਼ਨੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਵਿਜੇਂਦਰ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨਾਲ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਜਾਟ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਲੋਕ ਨਾਰਾਜ਼ ਸਨ।

8. ਨਵਲ ਪੁੱਤਰ ਨਰਾਇਣ, ਪੂਰਨ ਪੁੱਤਰ ਚੰਦਨ ਸਿੰਘ, ਦੀਪ ਚੰਦ ਪੁੱਤਰ ਸੁੰਦਰ ਲਾਲ, ਦਯਾਰਾਮ ਪੁੱਤਰ ਸੁੰਦਰਲਾਲ, ਮੰਗਟੂ ਪੁੱਤਰ ਸੁੰਦਰ ਲਾਲ, ਰਮਨ। ਪੁੱਤਰ ਰੂਪੀ, ਕਮਲ ਪੁੱਤਰ ਕਨੇਹੀਆ, ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਦਇਆ ਰਾਮ, ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਦਇਆ ਰਾਮ, ਧੰਨੀ ਪੁੱਤਰ ਰਤਨ ਸਿੰਘ, ਹਰੀ ਪੁੱਤਰ ਯਾਦੂ, ਬਟਾਰੀ ਪੁੱਤਰ ਨੰਦ ਰਾਮ, ਬਾਲ ਕਿਸ਼ਨ ਐੱਸ. ਮਾਨ ਸਿੰਘ, ਦੀਪੀ ਪੁੱਤਰ ਨਾਥੀ, ਬੈਰਾਮ ਪੁੱਤਰ ਦੀਪ ਚੰਦ, ਬੱਚੂ ਪੁੱਤਰ ਨਾਬਾਲੀ, ਤੇਜ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਕਰੋਰੀ, ਗੰਗਾ ਪੁੱਤਰ ਹੀਰਾ ਲਾਲ, ਪੱਪੂ ਪੁੱਤਰ ਗੰਗਾ ਰਾਮ, ਬਾਟੋ ਪੁੱਤਰ ਭਾਗੋ , ਜੀਵਨ ਪੁੱਤਰ ਭਾਗੋ, ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਯਾਦਰਾਮ, ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਹੰਦੂ, ਧਰਮਵੀਰ ਪੁੱਤਰ ਕਨਹੀਆ, ਲਾਲਾ ਪੁੱਤਰ ਰਾਮਜੀ ਲਾਲ, ਪੰਮੀ ਪੁੱਤਰ ਅਜੀਨਾਲ, ਦਇਆ ਰਾਮ ਪੁੱਤਰ ਭੰਵਰ ਸਿੰਘ, ਹਰਚੰਦ ਪੁੱਤਰ ਐੱਸ. ਲਾਲ ਸਿੰਘ, ਪੀਤਮ ਪੁੱਤਰ ਨਵਲ, ਗਿਰਰਾਜ ਪੁੱਤਰ ਕੁੰਵਰ ਸਿੰਘ, ਹਰਚੰਡੀ ਪੁੱਤਰ ਮਹਾਰਾਜ ਸਿੰਘ, ਤੁਲਸੀ ਪੁੱਤਰ ਭਵਰ ਸਿੰਘ, ਭਵਰ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਲਹਿਰੀ, ਨਿਰਤੋ ਪੁੱਤਰ ਭੰਵਰ ਸਿੰਘ, ਚਤਰ ਪੁੱਤਰ ਪੰਚਾਇਤ ਦੌਰਾਨ ਜਾਟ ਜਾਤੀ ਦੇ ਲਾਲ ਸਿੰਘ, ਗੁਲਤੀਆ ਪੁੱਤਰ ਨੰਦ ਰਾਮ ਆਦਿ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ। ਮੰਗਟੂ, ਰਮਨ, ਕਮਲ, ਬੱਚੂ, ਬਾਟੋ, ਗੁਟੀਆ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਨੇ 26.03.1991 ਨੂੰ ਰਾਤ 9 ਵਜੇ ਬੁਲਾਈ ਗਈ ਪੰਚਾਇਤ ਦੌਰਾਨ ਵਿਜੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਮ ਕਿਸ਼ਨ ਦੀ ਸਰੀਰਕ ਕੁੱਟਮਾਰ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਸਵੇਰੇ 5 ਵਜੇ ਤੱਕ ਜਾਰੀ ਰਹੀ। ਵਿਜੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਮ ਕਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਉਲਟਾ ਲਟਕਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੁਪਤ ਅੰਗ ਨੂੰ ਸਾੜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਪੰਚਾਇਤ ਦੇ ਮੰਗਟੂ, ਨਵਲ, ਹਰਚੰਡੀ, ਤੁਲਸੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਪੰਚਾਇਤ ਦੀ ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਵਿਜੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਮ ਕਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਫਾਂਸੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ। ਵਿਜੇਂਦਰ, ਰਾਮ ਕਿਸ਼ਨ ਅਤੇ ਰੋਸ਼ਨੀ ਨੂੰ ਰਾਧੇ ਸ਼ਿਆਮ ਜੋਗੀ ਦੇ ਘਰ ਦੇ ਨੇੜੇ 'ਬੋਹੜ ਦੇ ਦਰੱਖਤ' ਕੋਲ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਤਿੰਨਾਂ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਗਲੇ ਵਿੱਚ ਫਾਹਾ ਬੰਨ੍ਹਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਵਿਜੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਮ ਕਿਸ਼ਨ ਦੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਫਾਂਸੀ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨ 'ਤੇ ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਆਖਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੱਸੀ 'ਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖ ਕੇ ਅਤੇ ਖਿੱਚ ਕੇ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਲਟਕਾਇਆ ਗਿਆ। ਵਿਜੇਂਦਰ, ਰਾਮ ਕਿਸ਼ਨ ਅਤੇ ਰੋਸ਼ਨੀ ਦੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਫਿਰ ਸ਼ਮਸ਼ਾਨਘਾਟ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ 27.03.1991 ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ 8 ਵਜੇ ਤੋਂ 9 ਵਜੇ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸਸਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। 26.03.1991 ਨੂੰ ਰਾਤ 9 ਵਜੇ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅਗਲੇ ਦਿਨ 27.03.1991 ਦੀ ਸਵੇਰ ਤੱਕ ਸਸਕਾਰ ਹੋਣ ਤੱਕ ਪੰਚਾਇਤ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਲ ਦੌਰਾਨ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਮੀਚੰਦ ਸਸਕਾਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਫਰਾਰ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਰਜ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਥਾਣਾ ਬਰਸਾਨਾ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ।

ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਰਜ ਕਰਵਾਉਣ 'ਤੇ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-20, ਥਾਣਾ ਬਰਸਾਨਾ ਦੇ ਐਸ.ਆਈ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਿੰਘ ਰਾਠੀ ਘਟਨਾ ਵਾਲੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਪੁੱਜੇ ਅਤੇ ਸ਼ਮਸ਼ਾਨਘਾਟ ਵਿਖੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਕੀਤਾ | ਉਸ ਨੇ ਮਾਸ ਅਤੇ ਹੱਡੀਆਂ ਦੇ ਬਚੇ ਹੋਏ ਟੁਕੜੇ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਸਸਕਾਰ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਤੋਂ ਮ੍ਰਿਤਕ ਵਿਜੇਂਦਰ ਦੀ ਲੈਂਗੀ ਅਤੇ ਘੜੀ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੀ। ਥਾਣਾ 14 ਦੇ ਮੁਖੀ ਹੁਕਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਦਇਆ ਰਾਮ ਸਮੇਤ 15 ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਵਿਜੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਮ ਕਿਸ਼ਨ ਦੇ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਮੈਡੀਕਲ ਜਾਂਚ ਲਈ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

9. 54 ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ 'ਤੇ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 302/149 ਦੇ ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਏ ਗਏ ਸਨ। ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਦੌਰਾਨ, ਲਈ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ 1992 ਵਿੱਚ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ 'ਤੇ ਰੋਕ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ 1998 ਤੱਕ ਚਲਦੀ ਰਹੀ। ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਵੱਲੋਂ 20 ਗਵਾਹਾਂ ਤੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਵੱਲੋਂ 4 ਗਵਾਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਜਦੋਂ 1998 ਵਿੱਚ ਮੁਕੱਦਮਾ ਮੁੜ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ, ਤਾਂ 20 ਵਿੱਚੋਂ 12 ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਗਵਾਹ ਵਿਰੋਧੀ ਹੋ ਗਏ।

10. ਰਾਮ ਕਿਸ਼ਨ ਦੀ ਮਾਂ ਪੀਡਬਲਯੂ-1 ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ 09.04.1992 ਨੂੰ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ 26.03.1991 ਨੂੰ ਰਾਤ 9 ਵਜੇ ਨਵਲ ਸਿੰਘ, ਪ੍ਰੀਤਮ, ਗਿਰਰਾਜ, ਭਗਤੂ, ਦਯਾਰਾਮ, ਰਾਮ ਸਿੰਘ, ਰਮਨ, ਬੱਚੂ, ਹਰੀ ਰਾਮ, ਗੁਟੀਆ, ਬਤੇਸ਼, ਲਾਲ, ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਹਾਂਡੂ, ਦਇਆ ਰਾਮ ਪੁੱਤਰ ਸੂਸੇ। ਬਿੱਲੀ, ਚਤਰ, ਹਰਚੰਦ, ਰਾਜਿੰਦਰ, ਹਰਚੰਦੀ, ਬਾਗਲੇ, ਕਮਲ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਆਏ ਅਤੇ ਰਾਮ ਕਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਚੁੱਕ ਕੇ ਲੈ ਗਏ। ਉਸ ਦਾ ਪਤੀ ਮਹਾਰਾਮ ਅਤੇ ਪੁੱਤਰ ਵਿਜੇ ਸਿੰਘ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਿੱਛਾ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਮੰਗਟੂ ਦੇ ਕਮਰੇ 'ਚ ਵੀ ਗਈ ਜਿੱਥੇ ਦਇਆ ਰਾਮ ਨੇ ਉਸ 'ਤੇ ਲਾਠੀਚਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਸ ਦੇ ਦੋ ਦੰਦ ਟੁੱਟ ਗਏ। ਉਸਨੇ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਰਾਮ ਕਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਉਲਟਾ ਲਟਕਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਵਿਜੇ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵੀ ਦੋ/ਤਿੰਨ ਲਾਠੀਆਂ ਮਾਰੀਆਂ ਗਈਆਂ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਸ ਨੇ ਭੱਜਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਮੰਗਟੂ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਤਸ਼ੱਦਦ ਨਾ ਦੇਖ ਕੇ ਪੀਡਬਲਿਊ-1 ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਾਪਸ ਚਲੀ ਗਈ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਸਵੇਰੇ ਉਸ ਦੀ ਭੈਣ ਦੇ ਲੜਕੇ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੁਲਜ਼ਮ ਰਾਮ ਕਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਫਾਹਾ ਲਗਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਹ ਬੋਹੜ ਦੇ ਦਰੱਖਤ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੀ ਜਿੱਥੇ ਉਸਨੇ ਪ੍ਰੀਤਮ, ਨਵਲ ਸਿੰਘ, ਮੰਗਟੂ, ਦਇਆ ਰਾਮ, ਦੀਪ ਚੰਦ, ਅਮਰ ਸਿੰਘ, ਰਾਮ ਸਿੰਘ, ਰਮਨ, ਕਮਲ, ਧਨੀ, ਹਰੀ ਰਾਮ, ਗੁਟੀਆ, ਬੱਚੂ, ਜੀਵਨ, ਦੀਪੀ, ਰਾਮ ਸਿੰਘ, ਸ. ਹੰਡੂ, ਦਇਆ ਰਾਮ, ਬਿੱਲੀ ਛਤਰ, ਹਰਚੰਦ, ਧਰਮ ਚੰਦ, ਪਾਰਭੀ। ਮੰਗਟੂ ਅਤੇ ਨਵਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਰਾਮ ਕਿਸ਼ਨ ਦੇ ਗਲੇ ਵਿੱਚ ਰੱਸੀ ਕੱਸ ਲਈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਬੱਟੇ, ਰਮਨ, ਨਿਰਤੋ, ਬੱਚੂ, ਕਮਲ ਅਤੇ ਅਮਰ ਨੇ ਖਿੱਚ ਲਿਆ। ਵਿਜੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰੋਸ਼ਨੀ ਨੂੰ ਵੀ ਫਾਂਸੀ 'ਤੇ ਲਟਕਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਾਮ ਕਿਸ਼ਨ, ਵਿਜੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰੋਸ਼ਨੀ ਦਾ ਅੰਤਿਮ ਸੰਸਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਮੰਗਟੂ, ਦੀਪ ਚੰਦ, ਦਇਆ ਰਾਮ ਪੁੱਤਰ ਅਮਰ ਸਿੰਘ, ਰਾਮ ਸਿੰਘ, ਗੁੱਡਾ, ਬੱਚੂ, ਨਿਰਤੋ, ਰਮਨ, ਤੁਲਸੀ ਰਾਮ, ਹਰੀ ਰਾਮ, ਪੱਪੂ, ਗੰਗਾ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕੀਤੀ।

ਰਾਮ, ਨਵਲ ਸਿੰਘ, ਪ੍ਰੀਤਮ ਅਤੇ ਹਰਚੰਡੀ। ਹਾਈਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਟੇਅ ਦੇ ਅੰਤਰਿਮ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਖਾਲੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, 21.02.1998 ਨੂੰ ਉਸਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜਿਸ ਦੌਰਾਨ ਉਹ ਵਿਰੋਧੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀ।

11. ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-13, ਵਿਸ਼ਰਾਮ ਵਿਜੇਂਦਰ ਦਾ ਭਰਾ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਰਾਮ ਕਿਸ਼ਨ ਅਤੇ ਵਿਜੇਂਦਰ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਪੀਡਬਲਯੂ-1 ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਬਿਆਨ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਪੰਚਾਇਤ ਵਿੱਚ ਲਿਜਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਰੋਸ਼ਨੀ ਨੂੰ ਵੀ ਪੰਚਾਇਤ ਵਿੱਚ ਤਲਬ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਵਲ ਸਿੰਘ, ਪੂਰਨਾ, ਦੀਪ ਚੰਦ, ਮੰਗਟੂ, ਦਇਆ ਰਾਮ, ਕਮਲ, ਰਮਨ, ਅਮਰ ਸਿੰਘ, ਰਾਮ ਸਿੰਘ, ਨਾਥੀ, ਗੋਠੜੀ, ਹਰਕਿਸ਼ਨ, ਦੀਪੂ, ਬੈਰਾਮ, ਬੱਚੂ, ਗੰਗਾ ਰਾਮ ਵੱਲੋਂ ਨਿਭਾਈਆਂ ਸਰਗਰਮ ਭੂਮਿਕਾਵਾਂ ਦਾ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ। , ਪੱਪੂ, ਬੱਟੂ, ਜੀਵਨ, ਰਾਮ ਜੀ ਲਾਲ, ਰਾਮ ਸਿੰਘ, ਧਰਮਵੀਰ, ਦੁਲੀ, ਦਇਆ ਰਾਮ, ਹਰਚੰਦ, ਪ੍ਰੀਤਮ, ਗਿਰਰਾਜ, ਹਰਚੰਦੀ, ਤੁਲਸੀ, ਚਤਰ, ਭੰਵਰ ਸਿੰਘ, ਨੇਟੋ, ਗੁਟੀਆ, ਸ਼ਿਆਮ, ਧਰਮ, ਕਾਸ਼ੀ, ਪੁੱਤਰੀ ਮਾਨ , ਹਰੀ ਪੁੱਤਰ ਕੱਲੂ, ਕੰਨੀ ਪੁੱਤਰ ਨੱਤੀ, ਭਾਰਤੀ, ਸ੍ਰੀਚੰਦ, ਮਹੇਸ਼, ਗੋਪੀ, ਬੱਲੀ, ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਪੰਚਾਇਤ ਦੌਰਾਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਰਾਮ ਕਿਸ਼ਨ, ਵਿਜੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰੋਸ਼ਨੀ ਨੂੰ ਫਾਂਸੀ 'ਤੇ ਲਟਕਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਬਾਅਦ 'ਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਅੱਗੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਵਿਜੇਂਦਰ ਦੀ ਮੌਤ ਫਾਂਸੀ ਲੱਗਣ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਾ ਸਾੜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਕੁੱਟਮਾਰ ਵੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਫਾਂਸੀ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਨਵਲ ਸਿੰਘ, ਮੰਗਟੂ, ਦਇਆ ਰਾਮ, ਹਰਚੰਦੀ, ਬਾਟੋ, ਗੁਟੀਆ, ਰਾਮ ਸਿੰਘ, ਕਰਨ, ਦੀਪੀ, ਸ੍ਰੀਚੰਦ ਆਦਿ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਦਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ। ਰਾਮ ਕਿਸ਼ਨ, ਵਿਜੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰੋਸ਼ਨੀ ਦੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਰਗਰਮ ਭੂਮਿਕਾ ਲਈ ਤੇਜ ਸਿੰਘ, ਬੱਚੂ, ਕਰਨ, ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਸਿਰੋ। ਉਸ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ 12 ਘੰਟੇ ਤੱਕ ਇਸ ਘਟਨਾ ਦੌਰਾਨ ਬੈਠਣ ਲਈ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਕ ਇੰਚ ਵੀ ਹਿੱਲਣ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਆਪਣੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਰਿਕਾਰਡਿੰਗ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-13 ਦੁਸ਼ਮਣ ਬਣ ਗਿਆ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਵੱਲੋਂ ਦੁਬਾਰਾ ਜਿਰ੍ਹਾ ਕਰਨ 'ਤੇ, ਉਸਨੇ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ।

12. ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-14, ਹੁਕਮ ਸ਼ਿਆਮਾ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਵਿਜੇਂਦਰ ਦਾ ਭਰਾ ਹੈ। ਉਸਨੇ 26.03.1991 ਦੀ ਰਾਤ 9 ਵਜੇ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਦੀ ਘਟਨਾ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਸਵੇਰੇ ਅਤੇ ਰਾਮ ਕਿਸ਼ਨ, ਵਿਜੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰੋਸ਼ਨੀ ਦੇ ਫਾਂਸੀ ਅਤੇ ਸਸਕਾਰ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ। ਉਸਨੇ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-1 ਦੇ ਸਬੂਤ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ। ਉਸ ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਅੱਗੇ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਅਤੇ ਪੰਚਾਇਤ ਵੱਲੋਂ ਕੁੱਟਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜਾਟ ਜਾਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਲੋਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪਿੰਡ ਦੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਘਟਨਾ ਦੌਰਾਨ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦਿੱਤਾ।

13. ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-15, ਅਮੀਚੰਦ ਰਾਮ ਕਿਸ਼ਨ ਦਾ ਚਾਚਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਪਹਿਲਾ ਮੁਖਬਰ ਸੀ ਜਿਸਨੇ ਜੁਰਮ ਦਾ ਸਪਸ਼ਟ ਵੇਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸੀ ਉਹ ਮਾਂਗਟੂ ਦੀ ਮਾਂ ਦੇ ਥਰਵੀ ਭੋਜ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਲਈ ਪਿੰਡ ਮਹਿਰਾਣਾ ਆਇਆ ਸੀ। ਉਸਨੇ 27.03.1991 ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ 35 ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਦਿੱਤੇ ਸਨ

ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, ਉਸ ਦੁਆਰਾ 04.04.1991 ਨੂੰ 19 ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਆਪਣੇ ਸਬੂਤ ਵਿੱਚ, ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. 15 ਨੇ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-1 ਦੇ ਸਬੂਤ ਦੀ ਵੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ।

14. 54 ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 147, 302/149, 323/149, 324/149 ਅਤੇ 201/149 ਅਤੇ ਦੀ ਧਾਰਾ 3(3)(10) ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਚਾਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਐਸਸੀ/ਐਸਟੀ ਐਕਟ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਕੁਝ ਦੋਸ਼ੀ ਨਾਬਾਲਗ ਸਨ। ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ 39 ਦੋਸ਼ੀਆਂ 'ਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਇਆ ਸੀ। ਧਾਰਾ 313 ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ. ਤਹਿਤ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 39 ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਤਿੰਨ ਦਯਾਰਾਮ ਪੁੱਤਰ ਇੰਦਰ, ਹਰਚੰਡੀ ਪੁੱਤਰ ਮਹਾਰਾਜ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹਰੀ ਪੁੱਤਰ ਯਾਦਰਾਮ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। ਬਾਲਕਿਸ਼ਨ ਪੁੱਤਰ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਮਰਨ ਵਾਲੇ 3 ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਬਾਕੀ 35 ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਦੋਸ਼ੀ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

15. ਇਨ੍ਹਾਂ 35 ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਅੱਗੇ ਅਪੀਲਾਂ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। 35 ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਦੋ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ - ਅਰਥਾਤ ਮਨੀਰਾਮ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਸ਼ਿਵਚਰਨ ਅਤੇ ਮਨੀਰਾਮ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਸਿੰਘਰਾਮ। ਬਾਕੀ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, 8 ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਕੁਦਰਤੀ ਜੀਵਨ ਦੇ ਅੰਤ ਤੱਕ ਉਮਰ ਕੈਦ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

16. ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ, ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲਾਂ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ:

2018 ਦੀ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਅਪੀਲ ਨੰ. 186 ਵਿੱਚ

1. ਗੋਵਿੰਦਾ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਹਰੀ
2. ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਖੁਸ਼ੀ ਸਿੰਘ

2018 ਦੀ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਅਪੀਲ ਨੰ. 187 ਵਿੱਚ

3. ਕਰਨ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਦਇਆ ਰਾਮ

2018 ਦੀ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਅਪੀਲ ਨੰ. 188 ਵਿੱਚ

4. ਛਤਰ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਲਾਲ ਸਿੰਘ
5. ਦਇਆ ਰਾਮ ਪੁੱਤਰ ਭੰਵਰ ਸਿੰਘ
6. ਪ੍ਰੀਤਮ ਪੁੱਤਰ ਨਵਲ
7. ਭੰਭੂ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਬਾਟੋ
8. ਭਾਗੋ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਜੀਵਨ
9. ਦੀਪੀ ਉਰਫ ਦੀਪ ਚੰਦ ਪੁੱਤਰ ਨੱਥੀ

2018 ਦੀ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਅਪੀਲ ਨੰ. 189 ਵਿੱਚ

10. ਕਨ੍ਹਈਆ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਧਰਮਵੀਰ

11. ਕਿਸ਼ਨ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਬੱਲੀ
12. ਕਲੂ ਦਾ ਧਰਮ ਪੁੱਤਰ
13. ਗੋਪੀ ਪੁੱਤਰ ਹੇਅਰ
14. ਗੋਵਿੰਦਾ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਗਿਰਰਾਜ
15. ਨੱਥੀ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਮੰਨੀ
16. ਕਾਸ਼ੀ ਪੁੱਤਰ ਭੰਵਰ ਸਿੰਘ
17. ਧਰਮ ਪੁੱਤਰ ਹਰਚੰਦ

2018 ਦੀ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 190-192 ਵਿੱਚ

18. ਧੰਨੀ ਪੁੱਤਰ ਰਤਨ ਸਿੰਘ
19. ਨਿਰਤੋ ਪੁੱਤਰ ਭੰਵਰ ਸਿੰਘ
20. ਕਮਰ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਗਿਰਰਾਜ
21. ਦੀਪਚੰਦ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਸ਼੍ਰੀਚੰਦ
22. ਤੇਜ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਕਰੋੜੀ
23. ਬੱਚੂ ਨਾਬਾਲੀ ਦਾ ਪੁੱਤਰ
24. ਕਨ੍ਹਈਆ ਦਾ ਕਮਲ ਪੁੱਤਰ
25. ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਦਯਾਰਾਮ
26. ਰੂਪੀ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਰਮਨ
27. ਭਜਨੀ ਦਾ ਸਿਰੋ ਪੁੱਤਰ
28. ਮਹਿੰਦਰ ਪੁੱਤਰ ਮੰਟੂ

2018 ਦੇ ਐਸ. ਐਲ. ਪੀ. (ਸੀ. ਆਰ. ਐਲ.) ਨੰਬਰ 1975 ਵਿੱਚ

29. ਮੰਗਟੂ ਪੁੱਤਰ ਸੁੰਦਰ ਲਾਲ

2021 ਦੀ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਅਪੀਲ ਨੰ. 420 ਵਿੱਚ

30. ਗੰਗਾ ਰਾਮ ਪੁੱਤਰ ਹੀਰਾ ਲਾਲ

ਉਪਰੋਕਤ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ 2018 ਦੀ ਫੌਜਦਾਰੀ ਅਪੀਲ ਨੰ. 1553-1556 ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਅੱਠ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਉਮਰ ਕੈਦ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

17. ਸਾਨੂੰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਅਪੀਲਾਂ ਦੇ ਲੰਬਿਤ ਹੋਣ ਦੇ ਦੌਰਾਨ, 4 ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਅਰਥਾਤ ਦਯਾਰਾਮ

ਭੰਵਰ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਭੰਵਰ ਸਿੰਘ (2018 ਦੀ ਸੀ.ਆਰ.ਐਲ. ਏ. 188 ਵਿਚ ਅਪੀਲਕਰਤਾ 2), ਦੀਪੀ ਉਰਫ਼ ਦੀਪ ਚੰਦ ਪੁੱਤਰ ਨੱਤੀ (2018 ਦੀ ਸੀ. ਆਰ. ਏ. 188 ਵਿਚ ਅਪੀਲਕਰਤਾ 6), ਹਰੀ ਓਮ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਗੋਪੀ (ਸੀਆਰਐਲ ਏ. ਵਿਚ ਅਪੀਲਕਰਤਾ 4)। 2018 ਦੇ 189) ਅਤੇ ਕਮਰ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਗਿਰਰਾਜ (2018 ਦੇ (ਸੀ. ਆਰ. ਐਲ.) ਏ. 190-192 ਵਿੱਚ ਅਪੀਲਕਰਤਾ 3) ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। ਵਰਤਮਾਨ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ 26 ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਾਂ।

18. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਛੁੱਟੀ ਦੁਆਰਾ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਿਧਾਂਤ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ***ਦਲਬੀਰ ਕੌਰ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ***[1] ਜੋ ਕਿ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ:-

> *8. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਛੁੱਟੀ ਦੁਆਰਾ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ:*
>
> *"(1) ਕਿ ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਸਮਕਾਲੀ ਖੋਜ ਵਿਚ ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਦੇਵੇਗੀ ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਸਬੂਤ 'ਤੇ ਵੱਖਰਾ ਨਜ਼ਰੀਆ ਰੱਖਦੀ ਹੋਵੇ;*
>
> *(2) ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਪੁਨਰ-ਮੁਲਾਂਕਣ ਜਾਂ ਸਮੀਖਿਆ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉੱਚ ਪੱਧਰ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਜਾਂ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਗਲਤੀ ਦੁਆਰਾ ਵਿਗਾੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਰਿਕਾਰਡ ਦੀ ਗਲਤੀ, ਸਬੂਤ ਦੀ ਗਲਤ ਪੜ੍ਹਨਾ ਜਾਂ ਸਬੂਤ ਦੇ ਨਾਲ ਅਸੰਗਤ ਹੈ, ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਜਿੱਥੇ ਅੱਖ ਦਾ ਸਬੂਤ ਡਾਕਟਰੀ ਸਬੂਤ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੰਗਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੋਰ;*
>
> *(3) ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਤਾਂ ਜੋ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੀ ਆਪਣੀ ਰਾਏ ਨੂੰ ਬਦਲਿਆ ਜਾ ਸਕੇ;*
>
> *(4) ਇਹ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਦਖਲ ਦੇਵੇਗੀ ਜਿੱਥੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਕਿਸੇ ਨਿਆਂਇਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ, ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਜਾਂ ਨਿਰਪੱਖ ਸੁਣਵਾਈ ਦੀ ਅਣਦੇਖੀ ਵਿੱਚ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਖੋਜ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੀ ਹੈ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਜਾਂ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਉਪਬੰਧ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਗੰਭੀਰ ਦੋਸ਼ੀ ਨਾਲ ਪੱਖਪਾਤ ਜਾਂ ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ;*
>
> *(5) ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਇਹ ਵੀ ਦਖਲ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਸਾਬਤ ਹੋਏ ਤੱਥਾਂ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਗਲਤ ਨਤੀਜੇ ਕੱਢੇ ਗਏ ਹਨ ਜਾਂ ਜਿੱਥੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਗੜ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸਬੂਤ ਦੇ ਅਧਾਰਤ ਹਨ।*
>
> *ਯੂਨੀਵਰਸਲ ਐਪਲੀਕੇਸ਼ਨ ਦਾ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣਾ ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਹੈ, ਪਰ ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਗਏ ਸਿਧਾਂਤ ਅਤੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਅਥਾਰਟੀਜ਼ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸੁਪਰਾ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।*

---

[1] (1976) 4 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ 158

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਛੁੱਟੀ ਦੁਆਰਾ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲਾਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਲਈ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਛੁੱਟੀ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਫੌਜਦਾਰੀ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਸੁਣਵਾਈ ਵੇਲੇ ਸਬੂਤਾਂ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦੇ ਸੀਮਤ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਜਿੱਥੇ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪਾਇਆ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸਹੀ ਪਹੁੰਚ ਅਪਣਾਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਤਗਾਸਾ ਦੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਬੂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈਰਾਨੀਜਨਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਜਾਂ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ ਹਨ। ਹਾਈਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ 'ਤੇ ਕੇਸ ਦੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

19. ਉਕਤ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਸਬੂਤਾਂ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਸੀਮਤ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿ ਕੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਉਪਰੋਕਤ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਜੇਕਰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕੋਈ ਗਲਤੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਾਂ ਉਕਤ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਇਸਤਗਾਸਾ ਕੇਸ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਕੇਸ ਦੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ 'ਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਪਹੁੰਚੇ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਆਰਟੀਕਲ 136 ਇੱਕ ਅਸਾਧਾਰਨ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਹੈ ਜਿਸਦੀ ਵਰਤੋਂ ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਉਦੋਂ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਛੁੱਟੀ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਅਪੀਲ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ, ਆਪਣੇ ਸੁਭਾਅ ਦੁਆਰਾ, ਉਦੋਂ ਹੀ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਦਖਲ ਦੇਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਨਿਆਂ ਦਾ ਗੰਭੀਰ ਜਾਂ ਗੰਭੀਰ ਗਰਭਪਾਤ। ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ਼ ਗਲਤੀਆਂ ਹੀ ਕਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹਨ ਇਸ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕਰੋ[2]. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਮੁੜ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਕਿ ਕੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਅਤੇ ਅਧੀਨ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਸਹੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਸਿਰਫ ਦੁਰਲੱਭ ਅਤੇ ਅਸਾਧਾਰਣ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਕੁਝ ਸਪੱਸ਼ਟ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਜਾਂ ਗੰਭੀਰ ਅਤੇ ਗੰਭੀਰ ਅਤੇ ਨਿਆਂ ਦੀ ਗੰਭੀਰ ਦੁਰਘਟਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਅਜਿਹੇ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਦੇਵੇਗੀ[3].

20. ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸ ਅਤੇ ਅਸੰਗਤੀਆਂ ਦਾ ਆਦਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਦਲੀਲ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਪਾਇਆ ਕਿ ਚਾਰ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸ ਅਤੇ ਅਸੰਗਤੀਆਂ।

---

[2]ਰਮਨਿਕਲਾਲ ਗੋਕਲਦਾਸ ਬਨਾਮ ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ, (1976) 1 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 6

[3]ਡੁਲੀ ਚੰਦ ਬਨਾਮ ਦਿੱਲੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ, (1975) 4 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 649

ਸੁਭਾਅ ਵਿੱਚ ਮਾਮੂਲੀ ਸਨ. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ***ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਰਮੇਸ਼***[4] ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸ ਅਤੇ ਅਸੰਗਤੀਆਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜੋ ਇਸਤਗਾਸਾ ਦੇ ਕੇਸ ਦੇ ਹੇਠਲੇ ਪੱਧਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਦੋ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਫਾਰਮੂਲੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਨੂੰ ਅਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਮੁਲਜ਼ਮ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ***ਮਸਾਲਟੀ ਬਨਾਮ ਯੂਪੀ***[5] ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਿਯਮ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ, ਕਿ ਭੀੜ ਹਿੰਸਾ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਜਾਂਚ ਕਰਨਾ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਦੋ ਵਿਅਕਤੀ ਇੱਕ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਬਾਰੇ ਗਵਾਹੀ ਦੇਣ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਸ਼ਿਵਚਰਨ ਅਤੇ ਸਿੰਘ ਰਾਮ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਦਾ ਲਾਭ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ/ਸ਼ਾਮਲੀਅਤ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਗਵਾਹ ਦੁਆਰਾ ਬੋਲੀ ਗਈ ਸੀ। ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਤੱਥਾਂ ਦੀਆਂ ਸਮਕਾਲੀ ਖੋਜਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਪਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਹੋਰ ਜਾਂਚ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਬੂਤਾਂ ਦਾ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਸਮਕਾਲੀ ਖੋਜਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਨਜ਼ਰੀਆ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਹੇਠਲੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਕਦਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਗਲਤ[6]

21. ਚਾਰ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਸਬੂਤ ਨੂੰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਚਾਰਟ ਦੁਆਰਾ ਸੰਖੇਪ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜੋ ਇਸਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਹੈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੁਬਾਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ: -

> *"…ਚਾਰਟ ਦੇਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਸੀਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਨਾ ਚਾਹਾਂਗੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਹੈ, ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ:*
>
> *1. ਮ੍ਰਿਤਕ ਰਾਮ ਕਿਸ਼ਨ ਅਤੇ ਵਿਜੇਂਦਰ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰੋਂ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਟੇਬਲ ਵਿੱਚ 'ਕਾਲ ਕਰਨ ਲਈ' ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ।*
>
> *2. ਪੰਚਾਇਤ ਵਿੱਚ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਨੂੰ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਪੰਚਾਇਤ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ*
>
> *3. ਰੁੱਖ ਦੁਆਰਾ ਲਟਕਣਾ, ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਖਾਸ ਕੰਮਾਂ ਦੁਆਰਾ ਫਾਂਸੀ ਦੀ ਥਾਂ ਅਤੇ ਪੂਰਕ ਵਜੋਂ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।*
>
> *4. ਲਾਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਮੈਰੇਥਨ ਵੱਲ ਘਸੀਟਣਾ ਅਤੇ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ 'ਖਿੱਚਿਆ' ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।*
>
> *5. ਲਾਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਚਿਤਾ 'ਤੇ ਰੱਖ ਕੇ ਸਾੜਨਾ, ਜਿਸਦਾ ਸੰਖੇਪ 'ਅੱਗ' ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।*

---

[4](2011) 4 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ 786

[5]1964 (8) ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ 133

[6]ਕੈਰ ਸੈਨ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ, (1974) 3 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 649

ਸ੍ਰ. ਨੰ.	ਨਾਮ	ਪੀਡਬਲਯੂ 1 ਸ਼ਾਂਤੀ	ਪੀਡਬਲਯੂ 13 ਵਿਸ਼ਰਾਮ	ਪੀਡਬਲਯੂ 14 ਹੁਕਮ	ਪੀਡਬਲਯੂ 15 ਐਮੀ ਚੰਦ
1.	ਧੰਨੀ ਪੁੱਤਰ ਰਤਨ	ਫਾਂਸੀ ਦੀ ਥਾਂ			ਮੌਜੂਦ
2.	ਧਰਮਵੀਰ ਪੁੱਤਰ ਕਨ੍ਹਈਆ		ਮੌਜੂਦ		ਮੌਜੂਦ
3.	ਸ਼ਿਵਚਰਨ ਪੁੱਤਰ ਮਨੀ ਰਾਮ		ਮੌਜੂਦ		
4.	ਸਿੰਘਰਾਮ ਪੁੱਤਰ ਮਨੀ ਰਾਮ		ਮੌਜੂਦ		
5.	ਬੱਲੀ ਪੁੱਤਰ ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਲ	ਫਾਂਸੀ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਨੂੰ ਕਾਲ ਕਰਨ ਲਈ	ਮੌਜੂਦ		ਮੌਜੂਦ
6.	ਮਹਿੰਦਰ ਪੁੱਤਰ ਮਾਂਗਟੂ		ਮੌਜੂਦ		ਮੌਜੂਦ
7.	ਧਰਮ ਪੁੱਤਰ ਕੱਲੂ		ਮੌਜੂਦ	ਮੌਜੂਦ	ਮੌਜੂਦ
8.	ਨਿਰਤੋ ਪੁੱਤਰ ਭੰਵਰ ਸਿੰਘ	ਫਾਂਸੀ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਹੇਠਾਂ ਖਿੱਚੀ ਗਈ	ਮੌਜੂਦ	ਮੌਜੂਦ	ਮੌਜੂਦ
9.	ਗੋਪੀ ਪੁੱਤਰ ਹਰੀ ਓਮ		ਮੌਜੂਦ		ਮੌਜੂਦ
10.	ਗਿਰਰਾਜ ਪੁੱਤਰ ਗੋਵਿੰਦਾ	ਫਾਂਸੀ ਦੀ ਥਾਂ	ਮੌਜੂਦ		
11.	ਮੰਨੀ ਪੁੱਤਰ ਨਥੀ		ਮੌਜੂਦ		ਮੌਜੂਦ
12.	ਗਿਰਰਾਜ ਪੁੱਤਰ ਕੁੰਵਰ ਸਿੰਘ	ਬੁਲਾਉਣ ਲਈ	ਮੌਜੂਦ ਨੂੰ ਕਾਲ ਕਰਨ ਲਈ		ਮੌਜੂਦ
13.	ਕਾਸ਼ੀ ਪੁੱਤਰ ਭੰਵਰ ਸਿੰਘ		ਮੌਜੂਦ		ਮੌਜੂਦ
14.	ਚਤਰ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਲਾਲ ਸਿੰਘ	ਫਾਂਸੀ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਨੂੰ ਕਾਲ ਕਰਨ ਲਈ	ਮੌਜੂਦ ਨੂੰ ਕਾਲ ਕਰਨ ਲਈ		ਮੌਜੂਦ
15.	ਹਰ ਚੰਦ ਪੁੱਤਰ ਲੀਲੇ (ਲਾਲ ਸਿੰਘ)	ਫਾਂਸੀ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਨੂੰ ਕਾਲ ਕਰਨ ਲਈ	ਮੌਜੂਦ ਫਾਹੀ	ਮੌਜੂਦਾ ਹਮਲੇ ਦਾ ਨਿਰਣਾ	ਮੌਜੂਦਾ ਨਿਰਣੇ ਨੂੰ ਫਾਹੀ ਨੂੰ ਕਾਲ ਕਰਨ ਲਈ
16.	ਧਰਮ ਪੁੱਤਰ ਹਰਚੰਡੀ			ਮੌਜੂਦ	ਮੌਜੂਦ
17.	ਪ੍ਰੀਤਮ ਪੁੱਤਰ ਨੇਵਲ	ਫਾਂਸੀ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਨੂੰ ਕਾਲ ਕਰਨ ਲਈ	ਮੌਜੂਦ ਨੂੰ ਕਾਲ ਕਰਨ ਲਈ	ਮੌਜੂਦ	ਮੌਜੂਦਾ ਨੂਜ਼ ਨੂੰ ਕਾਲ ਕਰਨ ਲਈ
18.	ਗੰਗਾ ਰਾਮ ਪੁੱਤਰ ਹੀਰਾ ਲਾਲ		ਮੌਜੂਦ	ਮੌਜੂਦ	
19.	ਹਰੀ ਪੁੱਤਰ ਗੋਵਿੰਦਾ	ਫਾਂਸੀ ਦੀ ਥਾਂ			ਮੌਜੂਦ
20.	ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਖੁਸ਼ੀ ਰਾਮ		ਮੌਜੂਦ		
21.	ਮੰਗਟੂ ਪੁੱਤਰ ਸੁੰਦਰ ਲਾਲ	ਫਾਂਸੀ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਨੂੰ ਕਾਲ ਕਰਨ ਲਈ	ਮੌਜੂਦਾ ਨੂਜ਼ ਨੂੰ ਕਾਲ ਕਰਨ ਲਈ	ਮੌਜੂਦਾ ਹਮਲੇ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਕਾਲ ਕਰਨ ਲਈ	ਮੌਜੂਦਾ ਨਿਰਣੇ ਨੂੰ ਫਾਹੀ ਨੂੰ ਕਾਲ ਕਰਨ ਲਈ
22.	ਨੇਵਲ ਪੁੱਤਰ ਨਰਾਇਣ	ਫਾਂਸੀ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਨੂੰ ਕਾਲ ਕਰਨ ਲਈ		ਮੌਜੂਦਾ ਨਿਰਣਾ	ਮੌਜੂਦਾ ਨਿਰਣੇ ਨੂੰ ਫਾਹੀ ਨੂੰ ਕਾਲ ਕਰਨ ਲਈ
23.	ਦਇਆ ਰਾਮ ਪੁੱਤਰ ਭੰਵਰ ਸਿੰਘ	ਫਾਂਸੀ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਨੂੰ ਕਾਲ ਕਰਨ ਲਈ	ਮੌਜੂਦ ਫਾਹੀ	ਮੌਜੂਦ	ਮੌਜੂਦ
24.	ਬੱਟੋ ਪੁੱਤਰ ਭਾਗੂ	ਥੱਲੇ ਖਿੱਚਿਆ ਕਾਲ ਕਰਨ ਲਈ	ਮੌਜੂਦਾ ਨੂਜ਼ ਨੂੰ ਕਾਲ ਕਰਨ ਲਈ	ਮੌਜੂਦਾ ਅੱਗ ਨੂੰ ਖਿੱਚਿਆ	ਮੌਜੂਦ ਫਾਹੀ
25.	ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਪੁੱਤਰ ਦੀਪ ਚੰਦ		ਮੌਜੂਦ ਫਾਹੀ	ਮੌਜੂਦ	ਮੌਜੂਦ
26.	ਦੀਪੀ @ ਦੀਪ ਚੰਦ ਪੁੱਤਰ ਨੱਤੀ	ਫਾਂਸੀ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਨੂੰ ਕਾਲ ਕਰਨ ਲਈ	ਮੌਜੂਦ ਫਾਹੀ	ਮੌਜੂਦ	ਮੌਜੂਦ

27.	ਜੀਵਨ ਪੁੱਤਰ ਭਾਗੂ	ਫਾਂਸੀ ਦੀ ਥਾਂ ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਖਿੱਚਿਆ ਗਿਆ	ਕਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਮੌਜੂਦ ਅੱਗ	ਮੌਜੂਦਾ ਅੱਗ ਨੂੰ ਖਿੱਚਿਆ	ਮੌਜੂਦ ਫਾਹੀ
28.	ਤੇਜ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਕਿਰੋੜੀ		ਮੌਜੂਦ ਅੱਗ		ਮੌਜੂਦ
29.	ਬੱਚੂ ਪੁੱਤਰ ਨਾਬਲੀ	ਫਾਂਸੀ ਦੀ ਥਾਂ ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਬੁਲਾਉਣ ਲਈ	ਮੌਜੂਦ ਅੱਗ		ਮੌਜੂਦ ਫਾਹੀ
30.	ਤੁਲਸੀ ਰਾਮ ਪੁੱਤਰ ਭੰਵਰ ਸਿੰਘ	ਫਾਂਸੀ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ	ਮੌਜੂਦ		ਮੌਜੂਦਾ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਫਾਹੀ
31.	ਕੋਮਲ ਪੁੱਤਰ ਕਨ੍ਹਈਆ	ਫਾਂਸੀ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਨੂੰ ਕਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਖਿੱਚਿਆ ਗਿਆ	ਕਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਮੌਜੂਦ	ਮੌਜੂਦਾ ਹਮਲੇ ਨੂੰ ਕਾਲ ਕਰਨ ਲਈ	ਮੌਜੂਦ ਫਾਹੀ
32.	ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਦਯਾ ਰਾਮ	ਫਾਂਸੀ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਨੂੰ ਕਾਲ ਕਰਨ ਲਈ	ਕਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਮੌਜੂਦ	ਮੌਜੂਦ ਨੂੰ ਕਾਲ ਕਰਨ ਲਈ	ਮੌਜੂਦ ਫਾਹੀ
33.	ਰਮਨ ਪੁੱਤਰ ਗੋਪੀ	ਫਾਂਸੀ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਨੂੰ ਕਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਖਿੱਚਿਆ ਗਿਆ	ਮੌਜੂਦ	ਮੌਜੂਦ	ਮੌਜੂਦ ਫਾਹੀ
34.	ਕਰਨ ਪੁੱਤਰ ਦਯਾ ਰਾਮ	ਲਾਠੀ ਨਾਲ ਮਾਰਿਆ	ਕਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਮੌਜੂਦ ਨੇਜ਼ ਫਾਇਰ		ਮੌਜੂਦ
35.	ਸਰ ਪੁੱਤਰ ਮੁੰਨੀ		ਮੌਜੂਦ ਅੱਗ		ਮੌਜੂਦ

22. ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-1, ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-13, ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-14 ਅਤੇ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-15 ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਤੋਂ ਜੋ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹ ਹਨ, ਡਾਕਟਰੀ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਸਬੂਤ ਅਤੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਸਬੂਤ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰਾਮ ਕਿਸ਼ਨ, ਵਿਜੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰੋਸ਼ਨੀ ਨੂੰ ਤਸੀਹੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਫਿਰ ਫਾਂਸੀ ਦੇ ਕੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਸਾਡਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗਵਾਹੀਆਂ ਭਰੋਸੇਮੰਦ ਹਨ ਅਤੇ ਹੇਠਲੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਚਿੱਟੇ ਤਹਿਮਦ ਦੀ ਬਰਾਮਦਗੀ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਰਾਮ ਕਿਸ਼ਨ ਦੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੀ ਬਰਾਮਦਗੀ, ਵਿਜੇਂਦਰ ਦੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੀ ਬਰਾਮਦਗੀ, ਹੱਡੀਆਂ ਦੇ ਅੱਧੇ ਸੜੇ ਹੋਏ ਟੁਕੜਿਆਂ, ਪਸਲੀਆਂ, ਰੀੜ੍ਹ ਦੀ ਹੱਡੀ, ਅੰਤੜੀਆਂ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਅਤੇ ਮਾਸ ਦੇ ਸੜੇ ਹੋਏ ਟੁਕੜਿਆਂ ਦੀ ਬਰਾਮਦਗੀ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਨੂੰ ਸਾੜਨ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਮ੍ਰਿਤਕ. ਰੋਸ਼ਨੀ, ਵਿਜੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਮ ਕਿਸ਼ਨ ਦਾ ਕਤਲ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ। ਜੋ ਸਵਾਲ ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਹੈ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਦੋਸ਼ੀਤਾ। ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-1 ਸ਼ਾਂਤੀ, ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-13, ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-14 ਅਤੇ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-15 ਦੇ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਖਾਤੇ ਨੂੰ ਹੇਠਲੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਕੁਝ ਨੂੰ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਠਹਿਰਾਇਆ ਹੈ ਉਹਣਾਂ ਵਿੱਚੋਂ. ਗਵਾਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਹਰੇਕ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ ਗਈ ਭੂਮਿਕਾ ਉੱਪਰ ਦਿੱਤੇ ਚਾਰਟ ਵਿੱਚ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

23. ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹ ਪੀਡਬਲਯੂ-1 ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੇ ਸਬੂਤ 'ਤੇ ਕੋਈ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਵਿਰੋਧੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ।

ਇਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦਿਆਂ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਕਿ ਪੀਡਬਲਯੂ 1 ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰਨ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਬਚਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਉਹ ਵਿਰੋਧੀ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.1 ਸਮੇਤ 12 ਇਸਤਗਾਸਾ ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਰੋਧੀ ਹੋਣ ਲਈ ਉਕਸਾਉਣ ਵਾਲੇ ਮਜਬੂਰ ਕਾਰਨਾਂ ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਹੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

24. ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-1 ਦਾ ਸਬੂਤ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ 09.04.1992 ਨੂੰ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੇ ਕ੍ਰਮ ਅਤੇ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਪਰਾਧ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ੀ. ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹਾਈਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਅੰਤਰਿਮ ਹੁਕਮ ਕਾਰਨ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਛੇ ਸਾਲਾਂ ਲਈ ਰੋਕ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੂੰ 21.02.1998 ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਹੋਣ ਲਈ ਵਾਪਸ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਉਹ ਵਿਰੋਧੀ ਹੋ ਗਈ। ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-1 ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਸਮਝਣ ਯੋਗ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸਮਾਜ ਦੇ ਹੇਠਲੇ ਤਬਕੇ ਤੋਂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਜਾਤੀ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਾਲੇ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਸਬੰਧਤ ਹਨ। ਉਸਨੇ ਘਟਨਾ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ 11 ਹੋਰ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਵਿਰੋਧੀ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

25. ਇਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਤੈਅ ਹੈ ਕਿ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਲਈ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਵਾਲਾ ਸਲੂਕ ਕਰਨਾ ਚੁਣਿਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ। ਅਜਿਹੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਸ਼ਟ ਜਾਂ ਰਿਕਾਰਡ ਤੋਂ ਧੋਤਾ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਨੂੰ ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸੰਸਕਰਣ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਜਾਂਚ ਕਰਨ 'ਤੇ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਤੱਥ ਦੇ ਜੱਜ ਲਈ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਹਰੇਕ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ ਕਰੇ ਕਿ ਕੀ ਅਜਿਹੀ ਜਿਰ੍ਹਾ ਅਤੇ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਗਵਾਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬਦਨਾਮ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਾਂ ਫਿਰ ਵੀ ਉਸਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦੇ ਇੱਕ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਜੱਜ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੌਰਾਨ, ਗਵਾਹ ਦਾ ਸਿਹਰਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹਿੱਲਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਗਵਾਹ ਦੇ ਸਬੂਤ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਣ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਪੂਰੀ ਸਾਵਧਾਨੀ ਅਤੇ ਦੇਖਭਾਲ ਨਾਲ, ਇਸ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਹੋਰ ਸਬੂਤ, ਗਵਾਹੀ ਦਾ ਉਹ ਹਿੱਸਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ 'ਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰੋ[8]

26. ਭਾਵੇਂ ਗਵਾਹ ਵਿਰੋਧੀ ਹੋ ਗਏ ਹੋਣ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਉਹ ਕੁਦਰਤੀ ਅਤੇ ਸੁਤੰਤਰ ਗਵਾਹ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ।ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਝੂਠਾ ਫਸਾਉਣ ਦਾ ਕਾਰਨ। ***ਮ੍ਰਿਣਾਲ ਦਾਸ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਤ੍ਰਿਪੁਰਾ***[9] ਵਿਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਸਬੂਤ ਵੀ ਵਿਰੋਧੀ ਗਵਾਹ ਇੱਕ ਅਪਰਾਧਿਕ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦਾ ਆਧਾਰ ਬਣਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

---

[7]ਰਾਧਾ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਯੂ. ਪੀ. ਰਾਜ, (2006) 2 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 450

[8]ਸਿਆਦ ਅਕਬਰ ਬਨਾਮ ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ, ਏ. ਆਈ. ਆਰ. 1979 ਐਸ. ਸੀ. 1848

[9](2011) 9 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 479

27. ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.1 ਦੇ ਸਬੂਤ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.13, ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.14, ਅਤੇ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.15 ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਘਟਨਾ ਦੇ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹ ਵੀ ਹਨ। ਪੀਡਬਲਯੂ 1 ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਅਟੱਲ ਹੈ ਅਤੇ 6 ਸਾਲਾਂ ਤੱਕ ਟ੍ਰੇਲ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਦੇ ਲੰਬੇ ਅਰਸੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਉਹ ਵਿਰੋਧੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਹੇਠਲੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. 1 ਦੀ ਗਵਾਹੀ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹੀ ਸਨ, ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਗਵਾਹ ਵੀ ਹੈ, ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲਈ।

28. ਅਦਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਦਬਾਅ ਅਤੇ ਧਮਕੀ ਦੇ ਆਜ਼ਾਦ ਅਤੇ ਨਿਰਪੱਖ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਗਵਾਹੀ ਦੇਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਜੋ ਵੀ ਅੱਜ ਗੰਭੀਰ ਹਮਲੇ ਅਧੀਨ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਧਮਕੀਆਂ ਜਾਂ ਹੋਰ ਦਬਾਅ ਕਾਰਨ ਅਦਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਗਵਾਹੀ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 19 (1) (ਏ) ਅਤੇ ਧਾਰਾ 21 ਦੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗਾਰੰਟੀ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਜੀਵਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਵਿੱਚ ਅਪਰਾਧ ਅਤੇ ਡਰ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਡਰ ਜਾਂ ਦਬਾਅ ਦੇ ਅਦਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਗਵਾਹੀ ਦੇਣ ਦੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਹੋਣ ਦਾ ਇੱਕ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਢੁਕਵੀਂ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ। ਇਹ ਇੱਕ ਕਠੋਰ ਹਕੀਕਤ ਹੈ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ/ਅਪਰਾਧੀਆਂ 'ਤੇ ਘਿਨਾਉਣੇ ਅਪਰਾਧਾਂ ਲਈ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਜਿੱਥੇ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਵਿਅਕਤੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਇੱਕ ਦਬਦਬੇ ਵਾਲੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਡਰਾਉਣ ਜਾਂ ਡਰਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਇਹ ਗਵਾਹ ਜਾਂ ਤਾਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਚਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਸੱਚਾਈ ਨਾਲ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਤੋਂ ਪਰਹੇਜ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਮੰਦਭਾਗੀ ਸਥਿਤੀ ਇਸ ਕਾਰਨ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕੋਈ ਸੁਰੱਖਿਆ ਉਪਾਅ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ "ਗਵਾਹ ਸੁਰੱਖਿਆ" 10 ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

29. ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਰਾਜ ਦੀ ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਭੂਮਿਕਾ ਹੈ, ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸੱਤਾ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਲੋਕ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿਆਸੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਮਾਸਪੇਸ਼ੀ ਅਤੇ ਪੈਸੇ ਦੀ ਤਾਕਤ ਵਰਤ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਦਾਗੀ ਅਤੇ ਪਟੜੀ ਤੋਂ ਉਤਾਰਨ ਅਤੇ ਸੱਚਾਈ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ। ਇੱਕ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਬਣਨਾ ਆਪਣੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਰੱਖਿਅਕ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ, ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੌਰਾਨ ਗਵਾਹ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੱਚਾਈ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਡਰ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਗਵਾਹ ਨੇ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਹਰ ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਅਤੇ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰੇ। ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਰਾਜ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਲਈ ਇਹ ਬੁਨਿਆਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਜਾਤ, ਨਸਲ, ਧਰਮ, ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਜਾਂ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਵਰਗੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਬਾਹਰੀ ਕਾਰਕ ਕਾਰਨ ਇਸ ਲੋੜ ਤੋਂ ਕੋਈ ਭਟਕਣਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।

---

[10]ਮਹਿੰਦਰ ਚਾਵਲਾ ਅਤੇ ਓਰਸ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਅਤੇ ਓਰਸ। (2019) 14 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 615

[11]ਜ਼ਹਿਰਾ ਹਬੀਬੁੱਲਾ ਸ਼ੇਖ ਅਤੇ ਅਨਰ ਬਨਾਮ ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ। (2006) 3 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 374

30. ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇਹਨਾਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਗਵਾਹ ਸੁਰੱਖਿਆ ਯੋਜਨਾ, 2018 ਜੋ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਨੂੰ ***ਮਹਿੰਦਰ ਚਾਵਲਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ (ਸੁਪਰਾ)*** ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ***ਅਸ਼ਵਿਨ ਕੁਮਾਰ ਉਪਾਧਿਆਏ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਅਤੇ ਹੋਰ ਧਿਰਾਂ***[12] ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਭਾਰਤ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਗਵਾਹ ਸੁਰੱਖਿਆ ਯੋਜਨਾ, 2018 ਨੂੰ ਸਖ਼ਤੀ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

31. ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਸਕੀਮ/ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼/ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਗਵਾਹ ਸੁਰੱਖਿਆ ਸਕੀਮ ਨੂੰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਜਦੋਂ ਗਵਾਹ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਬਿਆਨ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ, ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਰੋਧੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਰੋਕਦਾ ਸੀ। ਜੇਕਰ ਸਾਮੱਗਰੀ ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਕੇ ਅਦਾਲਤੀ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਲਿਜਾਇਆ ਜਾਂਦਾ, ਤਾਂ ਉਹ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੇ।

32. ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਅਗਲੀ ਦਲੀਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੁਖ਼ਬਰ ਅਮੀਚੰਦ ਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ 29.03.1991 ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ 35 ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਦੱਸੇ ਸਨ। ਇਸ ਤੋਂ 10 ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਉਸ ਨੇ 19 ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਫਸਾਇਆ। ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਐਫਆਈਆਰ ਦਰਜ ਹੋਣ ਤੋਂ 10 ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਦੋਸ਼ੀ ਬਣਾਏ ਗਏ 19 ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਝੂਠਾ ਫਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੁਖਬਰ ਅਮੀਚੰਦ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਸਨੇ 27.03.1991 ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹ ਸਹੀ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਅਗਲੇ ਦਸ ਦਿਨਾਂ ਲਈ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿੱਚ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਸਿਰਫ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਬਾਕੀ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਨਾਂ 04.04.1992 ਨੂੰ ਦੇ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹੇਠਲੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਸਹੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਪੀ.ਡਬਲਿਊ.-15 ਅਮੀਚੰਦ ਰਾਤ ਭਰ ਕਰੀਬ 12 ਘੰਟੇ ਤੱਕ ਮ੍ਰਿਤਕ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦਾ ਲੰਮਾ ਤਸ਼ੱਦਦ ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਿੰਡ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਤੋਂ ਭੱਜਣ ਵਿੱਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਰਜ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਥਾਣੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਭਤੀਜੇ ਅਤੇ ਦੋ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਇੱਕ ਘਿਨਾਉਣੇ ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦੇਣ ਦੇ ਸਦਮੇ ਕਾਰਨ ਸ਼ਾਮਲ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

33. ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗਵਾਹੀਆਂ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸ ਅਤੇ ਅਸੰਗਤੀਆਂ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹਨ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਅਸੀਂ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-1, ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-13, ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-14 ਅਤੇ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-15 ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ

---

[12](2020) ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. ਔਨਲਾਈਨ ਐਸ. ਸੀ. 1228

ਕਿ ਚਾਰੇ ਗਵਾਹ ਭਰੋਸੇਮੰਦ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਅਸੰਗਤਤਾ ਅਤੇ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸ ਮਾਮੂਲੀ ਹਨ। ਭਿਆਨਕ ਅਪਰਾਧ ਸੀ 12 ਘੰਟਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਚਾਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਵਚਨਬੱਧ। ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਸੰਸਕਰਣ ਵਿੱਚ ਅਸੰਗਤਤਾ ਕੁਦਰਤੀ ਹੈ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਦੋਂ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਲੋਕ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ

34. ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਕੀਲ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਅਮਿਤਾ ਗੁਪਤਾ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਕੁਝ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸਰਗਰਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨਹੀਂ ਸੌਂਪੀ ਗਈ ਹੈ।ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਕਮਿਸ਼ਨ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਹੋਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਅਸਥਾਈ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਸਿਰਫ਼ ਦਰਸ਼ਕ ਜਾਂ ਸਟੈਂਡਰਜ਼ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

35. ਭਾਰਤੀ ਦੰਡਾਵਲੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 149 ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੰਮਾਂ ਲਈ ਜ਼ੁੰਮੇਵਾਰੀ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਵਸਤੂ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਅਜਿਹੇ ਅਪਰਾਧਾਂ ਲਈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਕਿ ਉਸ ਵਸਤੂ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਵਚਨਬੱਧ ਹੋਵੇਗਾ। ਜੇਕਰ ਇੱਕ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਇੱਕ ਅਪਰਾਧ ਕਰਨ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਬਣਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਉਹ ਅਪਰਾਧ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਕਿਸੇ ਮੈਂਬਰ ਦੁਆਰਾ ਵਸਤੂ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰ ਉਸ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੋਣਗੇ ਭਾਵੇਂ ਇੱਕ ਜਾਂ ਵੱਧ, ਪਰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਜੁਰਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਦੁਬਾਰਾ ਫਿਰ, ਜੇਕਰ ਇੱਕ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਦੁਆਰਾ ਕੋਈ ਅਪਰਾਧ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਅਪਰਾਧ ਉਹ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਕਿ ਆਮ ਵਸਤੂ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਹਰੇਕ ਮੈਂਬਰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਹ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸੀ, ਦੋਸ਼ੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਪਰਾਧ13. ਮੁਕੱਦਮੇ ਲਈ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਹਰੇਕ ਮੈਂਬਰ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਕਿਸ ਜਾਂ ਕਿਸ ਐਕਟ (ਮਸਾਲਟੀ ਸੁਪਰਾ). ਹਾਲਾਂਕਿ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਾਰਵਾਈ ਅਤੇ ਸਰਗਰਮ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਅਪਰਾਧ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਇਰਾਦੇ ਨੂੰ ਦਰਸਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ਼ ਮੌਜੂਦਗੀ ਧਾਰਾ 14914 ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਪਰਾਧਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਵਧਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

36. ਆਮ ਵਸਤੂ ਆਮ ਇਰਾਦੇ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਸੰਗੀਤ ਸਮਾਰੋਹ ਅਤੇ ਮਨਾਂ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਮੀਟਿੰਗ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਹਮਲਾ ਇਹ ਕਾਫ਼ੀ ਹੈ ਜੇਕਰ ਹਰ ਇੱਕ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਵਿੱਚ ਇੱਕੋ ਵਸਤੂ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ ਪੰਜ ਜਾਂ ਵੱਧ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਉਸ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅਸੈਂਬਲੀ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਉਦੇਸ਼ ਇਸ ਨੂੰ ਰਚਣ ਵਾਲੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੋਂ

---

[13]ਸ਼ੰਭੂ ਨਾਥ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ, ਏ. ਆਈ. ਆਰ. 1960 ਐਸ. ਸੀ. 725

[14]ਲਾਲਜੀ ਬਨਾਮ ਯੂ. ਪੀ. ਰਾਜ (1989) 1 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 437

ਸਾਰੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਹਾਲਾਤ. ਇਹ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਏ ਗਏ ਵਿਵਹਾਰ ਤੋਂ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ[15]।

37. ਕਟੂਕੁਲੰਗਾਰਾ ਮਾਧਵਨ (ਮ੍ਰਿਤਕ) ਵਿੱਚ ਐਲਆਰਜ਼ ਦੁਆਰਾ ਬਨਾਮ ਮਜੀਦ ਅਤੇ ਹੋਰ[16], ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆ ਹੈ: -

> "23. ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਇੱਕ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਇੱਕ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ, ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਉਤਸੁਕ ਦਰਸ਼ਕ ਜਾਂ ਇੱਕ ਦਰਸ਼ਕ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ, ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਉਸਦੀ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਇਸਤਗਾਸਾ ਅਜਿਹੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਦੋਸ਼ੀ ਦਾ ਆਚਰਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰੇਗਾ ਕਿ ਕੀ ਉਸਨੇ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣਾ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ, ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਦੋਸ਼ੀ ਦਾ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਦਾ ਕੋਈ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਜੇਕਰ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਕਿਸੇ ਦਾ ਕਤਲ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮੈਂਬਰ ਵਜੋਂ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਕਤਲ ਕਰਨਾ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਬੇਸ਼ੱਕ ਸਬੂਤ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਅਜਿਹੇ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਅਤੇ ਚਲੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਜਿਹੇ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਚਾਲ-ਚਲਣ ਤੋਂ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਜਾਂ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਚਾਲ-ਚਲਣ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸਵਾਲ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ:
>
> 1. ਉਹ ਸਮਾਂ ਕੀ ਸੀ ਜਿਸ 'ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਅਸੈਂਬਲੀ ਪੀੜਤ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਦੀ ਸੀ?
>
> 2. ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਕੀ ਉਸਨੇ ਅਸੈਂਬਲੀ ਨੂੰ ਵਸਤੂ ਦਾ ਪਿੱਛਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਦੀ ਕੋਈ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ?
>
> 3. ਜੇ ਉਸਨੇ ਅਜਿਹਾ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਅਸਫਲ ਹੋ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਕੀ ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਸੈਂਬਲੀ ਤੋਂ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਵੱਖ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ?
>
> ਇਹਨਾਂ ਸਵਾਲਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰੇਗਾ ਕਿ ਕੀ ਇੱਕ ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਸਾਂਝੀ ਗੱਲ ਸਾਂਝੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਬਿਨਾਂ ਸਬੂਤ ਦੇ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੀ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਸਤੂ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਂ ਸਬੂਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਸਨੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਅਸੈਂਬਲੀ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ, ਅਤੇ ਬਿਨਾਂ ਸਬੂਤ ਦੇ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਦੋਸ਼ੀ ਵੱਖ ਹੋ ਗਿਆ। ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਤੋਂ ਖੁਦ, ਅਜਿਹੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਿਚ ਇਕ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਹੀ ਦੋਸ਼ੀ ਹੋਵੇਗੀ।

---

[15]ਚਰਨ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਯੂ. ਪੀ. ਰਾਜ, (2004) 4 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 205

[16](2017) 5 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 568

38. ਤਿੰਨਾਂ ਮ੍ਰਿਤਕਾਂ ਦਾ ਕਠੋਰ ਤਸ਼ੱਦਦ ਜੋ 26.03.1991 ਨੂੰ ਰਾਤ 9 ਵਜੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਸਵੇਰੇ 9 ਵਜੇ ਤੱਕ ਜਾਰੀ ਰਿਹਾ।27.03.1991 ਨੂੰ ਪੰਚਾਇਤ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਨਾਲ ਸਾਬਤ ਹੋਈ। ਕੁਝ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ - ਬੱਲੀ, ਗਿਰਰਾਜ, ਚਤਰ ਸਿੰਘ, ਪ੍ਰੀਤਮ, ਮੰਗਟੂ, ਜੀਵਨ, ਬੱਚੂ, ਕਮਲ, ਰਾਮ ਸਿੰਘ, ਰਮਨ ਨੂੰ ਮੰਗਟੂ ਦੀ ਪੰਚਾਇਤ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰੋਂ ਘਸੀਟਣ ਲਈ ਖਾਸ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ; ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਕਰਨ ਸਿੰਘ, ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੈਂਬਰਾਂ 'ਤੇ ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਲਈ; ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਬੱਚੂ, ਕਮਲ, ਰਮਨ, ਮੰਗਟੂ ਨੂੰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਫਾਂਸੀ ਦੇਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰਨ ਲਈ; ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨਿਰਤੋ, ਗਿਰਰਾਜ, ਪ੍ਰੀਤਮ, ਮੰਗਟੂ, ਨਵਲ, ਬਾਤੋ, ਜੀਵਨ, ਬੱਚੂ, ਕਮਲ, ਰਾਮ ਸਿੰਘ, ਸ੍ਰੀਚੰਦ ਨੂੰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਫਾਂਸੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ; ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਬਾਟੋ, ਜੀਵਨ, ਮ੍ਰਿਤਕਾਂ ਦੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਮਸ਼ਾਨਘਾਟ ਵਿੱਚ ਖਿੱਚਣ ਲਈ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਬਾਟੋ, ਜੀਵਨ, ਬੱਚੂ, ਕਰਨ ਸਿੰਘ, ਸਿਰੋ ਨੂੰ ਸ਼ਮਸ਼ਾਨਘਾਟ ਵਿੱਚ ਮ੍ਰਿਤਕਾਂ ਦੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਗਾਉਣ ਲਈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸੁਲਝੇ ਹੋਏ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਅਸੀਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹਾਂ ਕਿ ਹੇਠਲੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਧਾਰਾ 149 ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਧਾਰਾ 302 ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਗਲਤੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸਰਗਰਮ ਭੂਮਿਕਾ ਜਾਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਸੌਂਪਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲਈ ਸਾਂਝਾ ਉਦੇਸ਼ ਸਾਂਝਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਵਿਰੋਧ ਜਾਂ ਹਿੰਸਾ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਯਤਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪੰਚਾਇਤ ਵਿੱਚ ਲਗਾਤਾਰ 12 ਘੰਟੇ ਤੱਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਸੰਸਕਰਣ ਨੂੰ ਸਮਰਥਨ ਦੇਵੇਗੀ ਕਿ ਸਾਰੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਕਤਲ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਕੀਤਾ ਸੀ।

39. ਜਾਤੀ ਆਧਾਰਿਤ ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਦੋ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਅਤੇ ਇੱਕ ਔਰਤ ਦਾ ਕਰੀਬ 12 ਘੰਟਿਆਂ ਤੱਕ ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਜਾਤੀ-ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਹਿੰਸਾ ਦੀਆਂ ਇਹ ਘਟਨਾਵਾਂ ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ 75 ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਜਾਤੀਵਾਦ ਦਾ ਖ਼ਾਤਮਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਡਾ: ਬੀ.ਆਰ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਬਰਾਬਰਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅੰਤਰ-ਜਾਤੀ ਵਿਆਹ ਜਾਤੀਵਾਦ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣ ਦਾ ਇੱਕ ਉਪਾਅ ਹੈ। ਸਮਾਜ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵਰਗਾਂ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੱਬੇ-ਕੁਚਲੇ ਵਰਗਾਂ ਲਈ ਨਿਆਂ ਅਤੇ ਸਮਾਨਤਾ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਵਿੱਚ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਰਜ ਹੈ। ਅੱਜ ਵੀ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਅਜਿਹੇ ਜਾਤ-ਆਧਾਰਿਤ ਰੀਤੀ-ਰਿਵਾਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਚਲਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਕੱਟੜਤਾ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਲਈ ਬਰਾਬਰੀ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਜਾਟ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਰੋਸ਼ਨੀ ਦੁਆਰਾ ਵਿਆਹ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਵਿਜੇਂਦਰ ਜੋ ਕਿ ਜਾਟਵ ਹੈ, ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਗਿਣਤੀ ਥੋੜ੍ਹੀ ਘੱਟ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਅਣਖ ਦੇ ਕਤਲਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਹੁਣ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਿਵਲ ਸੁਸਾਇਟੀ ਇਸ ਘਿਨਾਉਣੇ ਅਪਰਾਧਾਂ ਬਾਰੇ ਸਖ਼ਤ ਨਾਰਾਜ਼ਗੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਕਰੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਕਰੇ।

ਜਾਤ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਆਨਰ ਕਿਲਿੰਗ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸਖ਼ਤ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣ ਲਈ ਕਈ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਹਨ। ***ਅਰੁਮੁਗਮ ਸਰਵਾਈ ਬਨਾਮ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ***[17] ***ਰਾਜ*** ਵਿੱਚ ਖਾਪ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਦੇ ਫ਼ਰਮਾਨ ਅਨੁਸਾਰ ਆਨਰ ਕਿਲਿੰਗ ਦੀ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਸਖ਼ਤ ਆਲੋਚਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਜਾਤਾਂ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਅੱਤਿਆਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਹਿਸ਼ੀ ਅਤੇ ਜਾਗੀਰਦਾਰ ਸੋਚ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸਖ਼ਤ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਆਪਣੀ 242ਵੀਂ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਸਨਮਾਨ ਅਤੇ ਪਰੰਪਰਾ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਵਿਆਹੁਤਾ ਗਠਜੋੜ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨਾਲ ਦਖਲ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਢਾਂਚੇ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਲਾਅ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਕਿ ਵਿਆਹ ਯੋਗ ਉਮਰ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਆਹ ਕਰਾਉਣ 'ਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਮੰਡਲੀ ਜਾਂ ਸਭਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਇੱਕ ਥ੍ਰੈਸ਼ਹੋਲਡ ਪਾਬੰਦੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਇਤਰਾਜ਼ ਦਾ ਆਧਾਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇੱਕੋ ਗੋਤਰ ਜਾਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਜਾਤਾਂ ਜਾਂ ਫਿਰਕਿਆਂ ਨੂੰ। ਪੰਚਾਇਤਦਾਰਾਂ ਜਾਂ ਜਾਤੀ ਦੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਨੌਜਵਾਨ ਜੋੜਿਆਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਦੇਣ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਆਹਾਂ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਜਿਹੇ ਜੋੜਿਆਂ ਨੂੰ ਸਬੰਧਤ ਪਿੰਡ/ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਵਿਰੋਧੀ ਮਾਹੌਲ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਪਰਕ ਵਿੱਚ ਆਉਣ। ਸੁਰੱਖਿਆ ਦਾ ਖਤਰਾ. ਲਾਅ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਅੱਗੇ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਅਸੈਂਬਲੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ. ਵਿਆਹ ਨੂੰ ਅਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਜੋ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨਾ ਇੱਕ ਅਪਰਾਧ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀਆਂ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀਆਂ ਨੂੰ ਖਤਰੇ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ।

40. ***ਸ਼ਕਤੀ ਵਾਹਿਨੀ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਯੂਨੀਅਨ ਅਤੇ ਹੋਰ***[18] ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਘ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਨਿਵਾਰਕ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣ ਲਈ ਕਿਹਾ।ਸਨਮਾਨ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਦਮ, ਉਪਰੋਕਤ ਕਿਸਮ ਦੇ ਅਪਰਾਧਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਰਜ ਯੋਜਨਾ ਅਤੇ ਰਾਜ ਕਾਰਜ ਯੋਜਨਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ। ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਹਰੇਕ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੈੱਲ ਗਠਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਲਈ ਸੰਪਰਕ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਨਿਰੋਧਕ ਕਦਮਾਂ, ਉਪਚਾਰਕ ਉਪਾਵਾਂ ਅਤੇ ਦੰਡਕਾਰੀ ਉਪਾਵਾਂ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਹੈ: -

> *"55.1. <u>ਰੋਕਥਾਮ ਦੇ ਕਦਮ</u>*
>
> *55.1.1. ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਫੌਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ, ਸਬ-ਡਿਵੀਜ਼ਨਾਂ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਪਿਛਲੇ 5 ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ, ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਪਿਛਲੇ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ, ਖਾਪ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਦੇ ਅਣਖ ਦੇ ਕਤਲ ਜਾਂ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈਆਂ ਹਨ।*

---

[17](2011) 6 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 405
[18](2018) 7 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 192

55.1.2. ਸਬੰਧਤ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਸਕੱਤਰ, ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਬੰਧਤ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਪੁਲਿਸ ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼/ਸਲਾਹ ਜਾਰੀ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਪਛਾਣ ਕੀਤੇ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਪੁਲਿਸ ਥਾਣਿਆਂ ਦੇ ਇੰਚਾਰਜ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜੇਕਰ ਅੰਤਰ-ਜਾਤੀ ਜਾਂ ਅੰਤਰ-ਜਾਤੀ ਦੀ ਕੋਈ ਘਟਨਾ ਵਾਪਰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਵਧੇਰੇ ਸਾਵਧਾਨ ਰਹਿਣ।- ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਆਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

55.1.3. ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਖਾਪ ਪੰਚਾਇਤ ਦੇ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਇਕੱਠ ਦੀ ਸੂਚਨਾ ਕਿਸੇ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜਾਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੇ ਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਤੁਰੰਤ ਆਪਣੇ ਤਤਕਾਲੀ ਉੱਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੇ ਉਪ ਪੁਲਿਸ ਕਪਤਾਨ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਨੂੰ ਵੀ ਸੂਚਿਤ ਕਰੇਗਾ।

55.2 ਉਪਚਾਰਕ ਉਪਾਅ

55.2.1. ਰਾਜ ਪੁਲਿਸ ਦੁਆਰਾ ਚੁੱਕੇ ਗਏ ਰੋਕਥਾਮ ਉਪਾਵਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਜੇਕਰ ਇਹ ਸਥਾਨਕ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਖਾਪ ਪੰਚਾਇਤ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਅੰਤਰ-ਜਾਤੀ ਜਾਂ ਅੰਤਰ-ਧਾਰਮਿਕ ਜੋੜੇ/ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਵਿਆਹ (ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਵਿਆਹ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਵੀਕ੍ਰਿਤੀ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ), ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਾਲੇ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 141, 143, 503 ਸਮੇਤ ਧਾਰਾ 506 ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਗਈਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਸਮੇਤ ਪੀਨਲ ਕੋਡ ਦੇ ਢੁਕਵੇਂ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਤੁਰੰਤ ਐਫਆਈਆਰ ਦਰਜ ਕਰਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੋਵੇਗਾ।

55.2.2. ਐਫਆਈਆਰ ਦਰਜ ਹੋਣ 'ਤੇ, ਪੁਲਿਸ ਸੁਪਰਡੈਂਟ/ਡਿਪਟੀ ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਆਫ਼ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਨਾਲ ਹੀ ਸੂਚਨਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ, ਜੋ ਬਦਲੇ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਗੇ ਕਿ ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਜਲਦੀ ਨਾਲ ਇਸ ਦੇ ਤਰਕਪੂਰਨ ਅੰਤ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਈ ਜਾਵੇਗੀ।

55.2.3. ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਜੋੜੇ/ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਤੁਰੰਤ ਕਦਮ ਚੁੱਕੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਅਤੇ, ਜੇਕਰ ਲੋੜ ਪਵੇ, ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਖਤਰੇ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਸੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਥਾਂ ਤੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਘਰ ਵਿੱਚ ਲਿਜਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਹਰੇਕ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਹੈੱਡਕੁਆਰਟਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਘਰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਘਰ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ:

(i) ਨੌਜਵਾਨ ਬੈਚਲਰ-ਬੈਚਲੋਰੇਟ ਜੋੜੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ/ਸਥਾਨਕ ਭਾਈਚਾਰੇ/ਖਾਪਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਅਤੇ

(ii) ਨੌਜਵਾਨ ਵਿਆਹੇ ਜੋੜੇ (ਇੱਕ ਅੰਤਰ-ਜਾਤੀ ਜਾਂ ਅੰਤਰ-ਧਾਰਮਿਕ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਿਆਹ ਦਾ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ/ ਸਥਾਨਕ ਭਾਈਚਾਰੇ/ ਖਾਪਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ) ।

ਅਜਿਹੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਾਲੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਹੇਠ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

55.2.4. ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ/ਪੁਲਿਸ ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਜੋੜੇ/ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਧਮਕੀਆਂ ਸੰਬੰਧੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲਤਾ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਬੈਚਲਰ-ਬੈਚਲੋਰੇਟ ਸਮਰੱਥ ਹਨ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਬਾਲਗ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਜੇ ਲੋੜ ਪਵੇ, ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਿਆਹ ਦੀ ਰਸਮ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਰਸਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹੋਣ ਲਈ ਲੌਜਿਸਟਿਕ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੇਕਰ ਉਹ ਚਾਹੁਣ ਤਾਂ ਪੁਲਿਸ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਧੀਨ ਦਰਜ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜੇਕਰ ਪਤੀ-ਪਤਨੀ ਚਾਹੁਣ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਮਾਸਿਕ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਮਿਆਦ ਲਈ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਘਰ ਵਿੱਚ ਮਾਮੂਲੀ ਖਰਚਿਆਂ ਦੇ ਭੁਗਤਾਨ 'ਤੇ ਰਿਹਾਇਸ਼, ਪਰ ਕੁੱਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਇੱਕ ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ, ਕੇਸ-ਦਰ-ਕੇਸ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਤਰੇ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।

55.2.5. ਜੋੜੇ (ਬੈਚਲਰ-ਬੈਚਲੋਰੇਟ ਜਾਂ ਇੱਕ ਨੌਜਵਾਨ ਵਿਆਹੁਤਾ ਜੋੜਾ) ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਬਾਰੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਸੁਤੰਤਰ ਸਰੋਤ ਤੋਂ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ 'ਤੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਜਾਂਚ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਜੋੜੇ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ/ਵਿਆਹ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੈਂਬਰਾਂ/ ਸਥਾਨਕ ਭਾਈਚਾਰੇ/ ਖਾਪਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ/ ਪੁਲਿਸ ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਦੁਆਰਾ ਵਧੀਕ ਪੁਲਿਸ ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਦੇ ਰੈਂਕ ਦੇ ਇੱਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ। ਉਹ ਮੁਢਲੀ ਜਾਂਚ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਖਤਰੇ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਤਾ, ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਅਤੇ ਗੰਭੀਰਤਾ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਵੇਗਾ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਧਮਕੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਤਾ ਬਾਰੇ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੋਣ 'ਤੇ, ਉਹ ਤੁਰੰਤ ਇੱਕ ਹਫ਼ਤੇ ਤੋਂ ਘੱਟ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਪੁਲਿਸ ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਨੂੰ ਰਿਪੋਰਟ ਸੌਂਪੇਗਾ।

55.2.6. ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੁਲਿਸ ਸੁਪਰਡੈਂਟ, ਅਜਿਹੀ ਰਿਪੋਰਟ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ 'ਤੇ, ਸਬੰਧਤ ਸਬ-ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਦੇ ਇੰਚਾਰਜ ਡਿਪਟੀ ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇਵੇਗਾ ਕਿ ਜੋੜੇ ਨੂੰ ਧਮਕੀਆਂ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਐਫਆਈਆਰ ਦਰਜ ਕਰਨ ਅਤੇ, ਜੇ ਲੋੜ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਧਾਰਾ 151 ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਡਿਪਟੀ ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਆਫ਼ ਪੁਲਿਸ ਜਾਂਚ ਦੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਦੀ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਇਹ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰੇਗਾ ਕਿ ਇਹ

ਮੁਕੰਮਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਮੁਸਤੈਦੀ ਨਾਲ ਇਸ ਦੇ ਲਾਜ਼ੀਕਲ ਅੰਤ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਤਫ਼ਤੀਸ਼ ਦੌਰਾਨ, ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਭਾਗ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਸਮੇਤ ਸਬੰਧਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਅਪਵਾਦ ਦੇ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਜੇਕਰ ਖਾਪ ਪੰਚਾਇਤ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਰਚਣ ਜਾਂ ਉਕਸਾਉਣ ਦੇ ਜੁਰਮ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕੇਸ ਹੋਵੇ।

55.3 ਦੰਡਕਾਰੀ ਉਪਾਅ

55.3.1. ਪੁਲਿਸ ਜਾਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅਧਿਕਾਰੀ/ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਉਪਰੋਕਤ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਨੂੰ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਣਗਹਿਲੀ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਦੁਰਵਿਹਾਰ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜਿਸ ਲਈ ਸੇਵਾ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਵਿਭਾਗੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਦੇ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਵਿਭਾਗੀ ਕਾਰਵਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਤਰਕਪੂਰਨ ਅੰਤ ਤੱਕ, ਤਰਜੀਹੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਾ ਹੋਵੇ।

55.3.2. ਅਰੁਮੁਗਮ ਸਰਵਾਈ [ਅਰੁਮੁਗਮ ਸਰਵਾਈ ਬਨਾਮ ਸਟੇਟ ਆਫ਼ ਟੀ. ਐਨ. (2011) 6 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 405 : (2011) 2 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. (ਸੀ. ਆਰ. ਆਈ) 993] ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਸਬੰਧਤ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੇ ਇਹ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ:

(i) ਅਜਿਹੇ ਅਧਿਕਾਰੀ (ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ) ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਰੋਕਿਆ, ਜਾਂ

(ii) ਜਿੱਥੇ ਘਟਨਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਵਾਪਰ ਚੁੱਕੀ ਸੀ, ਅਜਿਹੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ (ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ) ਨੇ ਤੁਰੰਤ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਕਾਰਵਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ

ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ.

55.3.3. ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਅੰਤਰ-ਜਾਤੀ ਵਿਆਹ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜੋੜਿਆਂ ਨੂੰ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰਨ ਅਤੇ ਧਮਕੀਆਂ ਦੇਣ ਦੀਆਂ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ/ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪੁਲਿਸ ਸੁਪਰਡੈਂਟ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਮਾਜ ਕਲਿਆਣ ਅਧਿਕਾਰੀ ਅਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਆਦਿ-ਦ੍ਰਾਵਿੜ ਕਲਿਆਣ ਅਧਿਕਾਰੀ ਵਾਲੇ ਹਰੇਕ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੈੱਲ ਬਣਾਉਣਗੀਆਂ।

55.3.4. ਇਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੈੱਲ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਦਰਜ ਕਰਨ ਅਤੇ ਜੋੜੇ ਨੂੰ ਲੋੜੀਂਦੀ ਸਹਾਇਤਾ/ਸਲਾਹ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ 24 ਘੰਟੇ ਦੀ ਹੈਲਪਲਾਈਨ ਬਣਾਉਣਗੇ।

55.3.5 ਆਨਰ ਕਿਲਿੰਗ ਜਾਂ ਜੋੜਿਆਂ ਨੂੰ ਹਿੰਸਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਅਪਰਾਧਿਕ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਉਸ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਤ ਅਦਾਲਤ/ਫਾਸਟ ਟਰੈਕ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਜੁਰਮ ਦਾ ਨੋਟਿਸ ਲੈਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤਰਜੀਹੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਣ ਲਈ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਅੱਗੇ ਵਧਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਹ ਜੋੜਨ ਵਿੱਚ ਜਲਦਬਾਜ਼ੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਲੰਬਿਤ ਕੇਸਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗਾ। ਸਬੰਧਤ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜੱਜ, ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਸੰਭਵ ਹੋਵੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੇਸਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਾਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸੌਂਪੇਗਾ ਤਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਲਦੀ ਨਿਪਟਾਰੇ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ।"

41. ਆਪਣੀ 242ਵੀਂ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਲਾਅ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ, ਰਾਜਸਥਾਨ ਰਾਜ ਨੇ ਉਸੇ ਤਰਜ਼ 'ਤੇ, ਆਨਰ ਅਤੇ ਪਰੰਪਰਾ ਐਕਟ, 2019 ਦੇ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਵਿਆਹੁਤਾ ਗਠਜੋੜ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨਾਲ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਦੀ ਰਾਜਸਥਾਨ ਪਾਬੰਦੀ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਸਾਥੀਆਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਨੌਜਵਾਨ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਅਤੇ ਸਨਮਾਨ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਂਤੀ, ਸ਼ਾਂਤੀ ਅਤੇ ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਅਤਿਅੰਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ***ਸ਼ਕਤੀ ਵਾਹਿਨੀ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਅਤੇ ਹੋਰ (ਸੁਪਰਾ)*** ਵਿੱਚ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਵੀ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਦੇਰੀ ਦੇ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

42. ਯੂਨਾਈਟਿਡ ਕਿੰਗਡਮ ਅਤੇ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿੱਚ, ਨਸਲੀ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਅਪਰਾਧਾਂ ਨੂੰ ਵਧੀ ਹੋਈ ਸਜ਼ਾ ਲਈ ਵਧੇ ਹੋਏ ਕਾਰਕਾਂ ਵਜੋਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਜਸਟਿਸ ਐਕਟ, 2003 (ਯੂ.ਕੇ.) ਦੀ ਧਾਰਾ 145 ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਨਸਲੀ ਜਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭੜਕਾਉਣ ਵਾਲਾ ਕਾਰਕ ਸੀ। ਕਨੇਡਾ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤਾਂ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਸਮੇਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੇਧਿਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ: -

"ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਹੋਰ ਸਿਧਾਂਤ

718.2 *ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਉਣ ਵਾਲੀ ਅਦਾਲਤ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖੇਗੀ:*

(ਏ) ਅਪਰਾਧ ਜਾਂ ਅਪਰਾਧੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਢੁਕਵੇਂ ਵਧਣ ਵਾਲੇ ਜਾਂ ਘੱਟ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਵਧਾਇਆ ਜਾਂ ਘਟਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ, ਉਪਰੋਕਤ ਦੀ ਸਾਧਾਰਨਤਾ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ,

(i) ਸਬੂਤ ਕਿ ਅਪਰਾਧ ਨਸਲ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਜਾਂ ਨਸਲੀ ਮੂਲ, ਭਾਸ਼ਾ, ਰੰਗ, ਧਾਰਮਿਕ, ਲਿੰਗ, ਉਮਰ, ਮਾਨਸਿਕ ਜਾਂ ਸਰੀਰਕ ਅਪਾਹਜਤਾ, ਜਿਨਸੀ ਰੁਝਾਨ, ਜਾਂ ਲਿੰਗ ਪਛਾਣ ਜਾਂ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ, ਜਾਂ ਇਸ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਪੱਖਪਾਤ, ਪੱਖਪਾਤ ਜਾਂ ਨਫ਼ਰਤ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਸੀ। ਕੋਈ ਹੋਰ ਸਮਾਨ ਕਾਰਕ,

(ii).....(vi)

ਵਿਗੜਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ;"

43. ਹਾਲਾਂਕਿ ਨਸਲੀ/ਧਾਰਮਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਗੜਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਜੋਂ ਕੋਡਬੱਧ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਵਿਸਕਾਨਸਿਨ ਬਨਾਮ ਮਿਸ਼ੇਲ 19 ਵਿੱਚ ਆਯੋਜਿਤ ਯੂਐਸ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਉਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਮਿਸ਼ੇਲ ਨੂੰ ਕੇਨੇਸ਼ਾ ਕਾਉਂਟੀ, ਵਿਸਕਾਨਸਿਨ ਦੀ ਸਰਕਟ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਵਧਦੀ ਬੈਟਰੀ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਚਾਰ ਸਾਲ ਦੀ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਸੀ ਜਦੋਂ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਜ਼ਾ ਦੋ ਸਾਲ ਸੀ। ਵਧੀ ਹੋਈ ਸਜ਼ਾ ਵਿਸਕਾਨਸਿਨ ਦੇ ਹੇਟ ਕ੍ਰਾਈਮਜ਼ ਸਟੈਚੂਜ਼ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੰਮੀ ਸਜ਼ਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਵਿਸਕਾਨਸਿਨ ਕੋਰਟ ਆਫ ਅਪੀਲਜ਼ ਦੁਆਰਾ ਵਧੀ ਹੋਈ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਿਸਕਾਨਸਿਨ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਉਲਟਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਯੂਐਸ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਵਿਸਕਾਨਸਿਨ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੀਆਂ ਖੋਜਾਂ ਨੂੰ ਪਾਸੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਿਸ਼ੇਲ ਦੇ ਬੋਲਣ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਸੋਧ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਅਤੇ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਸਜ਼ਾ-ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਬਲੈਕਸਟੋਨ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਇਹ ਵਾਜਬ ਹੈ ਕਿ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਸੁਭਾਅ ਦੇ ਅਪਰਾਧਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਸਖ਼ਤ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਜਨਤਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵਿਨਾਸ਼ਕਾਰੀ ਹਨ।"

44. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ, ਜ਼ਾਬਤੇ ਦੀ ਧਾਰਾ 354 (3) ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਾਰਨ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ, 1973. ***ਬਚਨ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ***[20] ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦੀ ਹੋਂਦ ਜਾਂ ਗੈਰਹਾਜ਼ਰੀ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਅਪਰਾਧ ਅਤੇ ਅਪਰਾਧੀ ਦੋਵਾਂ ਲਈ ਉਚਿਤ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਹਰੇਕ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵਧਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਘਟਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਸਾਪੇਖਿਕ ਵਜ਼ਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਡਾ. ਚਿਤਲੇ ਦੇ ਸੁਝਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਵਿਗੜਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦੇ ਸੰਕੇਤਕ ਵਜੋਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਕਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆ: -

> ***"202.*** *ਫ਼ੁਰਮਨ ਬਨਾਮ ਜਾਰਜੀਆ [33 ਐੱਲ ਐੱਡ 2 ਡੀ 346 : 408 ਯੂ ਐਸ 238 (1972)], ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਅਤੇ ਧਾਰਾਵਾਂ 2 (ਏ), (ਬੀ), (ਸੀ) ਅਤੇ (ਡੀ) ਪੀਨਲ ਕੋਡ, 1860 (ਸੋਧ) ਬਿੱਲ 1978 ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਡਾ. ਚਿਤਲੇ ਨੇ ਇਹਨਾਂ "ਗੰਭੀਰ ਹਾਲਾਤਾਂ" ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਹੈ:*
>
> *"ਵਿਗੜਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ: ਇੱਕ ਅਦਾਲਤ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਲਗਾ ਸਕਦੀ ਹੈ:*

---

[19][508 ਯੂਐੱਸ 476 (1993)]

[20](1980) 2 ਐੱਸਸੀਸੀ 684

(ਏ) ਜੇਕਰ ਕਤਲ ਪਿਛਲੀ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਬੇਰਹਿਮੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ; ਜਾਂ

(ਬੀ) ਜੇਕਰ ਕਤਲ ਵਿੱਚ ਬੇਮਿਸਾਲ ਕੁਕਰਮ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ; ਜਾਂ

(ਸੀ) ਜੇਕਰ ਕਤਲ ਸੰਘ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਬਲ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਪੁਲਿਸ ਬਲ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਜਨਤਕ ਸੇਵਕ ਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ-

(i) ਜਦੋਂ ਅਜਿਹਾ ਮੈਂਬਰ ਜਾਂ ਲੋਕ ਸੇਵਕ ਡਿਊਟੀ 'ਤੇ ਸੀ; ਜਾਂ

(ii) ਅਜਿਹੇ ਮੈਂਬਰ ਜਾਂ ਲੋਕ ਸੇਵਕ ਵਜੋਂ ਆਪਣੇ ਫਰਜ਼ ਦੀ ਕਨੂੰਨੀ ਪੂਰਤੀ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਮੈਂਬਰ ਜਾਂ ਜਨਤਕ ਸੇਵਕ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਜਾਂ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਭਾਵੇਂ ਕਤਲ ਦੇ ਸਮੇਂ ਉਹ ਅਜਿਹਾ ਮੈਂਬਰ ਜਾਂ ਜਨਤਕ ਸੇਵਕ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕੇਸ ਹੋਵੇ ਅਜਿਹਾ ਮੈਂਬਰ ਜਾਂ ਜਨਤਕ ਸੇਵਕ ਹੋਣਾ, ਜਾਂ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ; ਜਾਂ

(ਡੀ) ਜੇਕਰ ਕਤਲ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਫੌਜਦਾਰੀ ਜਾਬਤਾ, 1973 ਦੀ ਧਾਰਾ 43 ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਪਣੀ ਡਿਊਟੀ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਭਾਉਣ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਜਾਂ ਜਿਸ ਨੇ ਕਿਸੇ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਜਾਂ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਉਸਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਜਾਂ ਉਸਦੀ ਮਦਦ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਲਈ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਉਕਤ ਕੋਡ ਦੀ ਧਾਰਾ 37 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 129 ਅਧੀਨ ਸਹਾਇਤਾ।

45. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਨਿਆਂਇਕ ਵਿਵੇਕ ਨੂੰ ਸੰਪੂਰਨ ਗਿਣਤੀ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਕੇ ਰੋਕਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ***ਮਾਛੀ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ***[21] ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਕਾਰਕਾਂ ਦਾ ਸਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜੋ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ: -

I. ਕਤਲ ਦੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਢੰਗ

33. ਜਦੋਂ ਕਤਲ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਬੇਰਹਿਮ, ਘਿਣਾਉਣੇ, ਸ਼ੈਤਾਨੀ, ਵਿਦਰੋਹੀ ਜਾਂ ਘਿਨਾਉਣੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਤੀਬਰ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਗੁੱਸੇ ਨੂੰ ਜਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਲਈ ਉਦਾਹਰਨ,

(i) ਜਦੋਂ ਪੀੜਤ ਦੇ ਘਰ ਨੂੰ ਘਰ ਵਿੱਚ ਜਿੰਦਾ ਭੁੰਨਣ ਲਈ ਅੰਤ ਦੇ ਨਾਲ ਅੱਗ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

(ii) ਜਦੋਂ ਪੀੜਤ ਨੂੰ ਉਸਦੀ ਮੌਤ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਤਸੀਹੇ ਜਾਂ ਬੇਰਹਿਮੀ ਦੇ ਅਣਮਨੁੱਖੀ ਕੰਮ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

---

[21](1983) 3 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 470

(iii) ਜਦੋਂ ਪੀੜਤ ਦੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਟੁਕੜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੱਟਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਪਾਖੰਡੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਟੁਕੜੇ-ਟੁਕੜੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

II. ਕਤਲ ਦੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਲਈ ਇਰਾਦਾ

34. ਜਦੋਂ ਕਤਲ ਕਿਸੇ ਅਜਿਹੇ ਇਰਾਦੇ ਲਈ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਘਟੀਆਤਾ ਅਤੇ ਘਟੀਆਪਨ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਜਦੋਂ (ਏ) ਇੱਕ ਕਿਰਾਏ 'ਤੇ ਲਿਆ ਗਿਆ ਕਾਤਲ ਪੈਸੇ ਜਾਂ ਇਨਾਮ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ ਕਤਲ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਬੀ) ਇੱਕ ਠੰਡੇ ਖ਼ੂਨ ਵਾਲਾ ਕਤਲ ਇੱਕ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਵਾਰਸ ਜਾਂ ਵਾਰਡ ਜਾਂ ਕਾਤਲ ਦੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਅਧੀਨ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਂ ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਾਤਲ ਇੱਕ ਦਬਦਬੇ ਵਾਲੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਭਰੋਸੇ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਜਾਂ (ਸੀ) ਕੋਰਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਮਾਤ ਭੂਮੀ ਨਾਲ ਵਿਸ਼ਵਾਸਘਾਤ ਕਰਨ ਲਈ.

III. ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਸਮਾਜ ਵਿਰੋਧੀ ਜਾਂ ਸਮਾਜਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਘਿਣਾਉਣੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ

35. (ਏ) ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ ਜਾਂ ਘੱਟਗਿਣਤੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਆਦਿ ਦੇ ਕਿਸੇ ਮੈਂਬਰ ਦਾ ਕਤਲ ਨਿੱਜੀ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਸਮਾਜਿਕ ਗੁੱਸੇ ਨੂੰ ਭੜਕਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਜਦੋਂ ਅਜਿਹਾ ਅਪਰਾਧ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਡਰਾਉਣ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਤੋਂ ਭੱਜਣ ਲਈ ਡਰਾਉਣ ਜਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਮਰਪਣ ਕਰਨ, ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਜਾਂ ਲਾਭਾਂ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਪਿਛਲੀਆਂ ਬੇਇਨਸਾਫੀਆਂ ਨੂੰ ਉਲਟਾਉਣ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਸੰਤੁਲਨ ਨੂੰ ਬਹਾਲ ਕਰਨ ਲਈ.

(ਬੀ) "ਲਾੜੀ ਨੂੰ ਸਾੜਨ" ਅਤੇ "ਦਾਜ ਦੀ ਮੌਤ" ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਦਹੇਜ ਲੈਣ ਲਈ ਦੁਬਾਰਾ ਵਿਆਹ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਂ ਮੋਹ ਦੇ ਕਾਰਨ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਔਰਤ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਨ ਲਈ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

IV. ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਤੀਬਰਤਾ

36. ਜਦੋਂ ਅਪਰਾਧ ਅਨੁਪਾਤ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜਾਂ ਲਗਭਗ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਜਾਤੀ, ਭਾਈਚਾਰੇ ਜਾਂ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਕਈ ਕਤਲ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

V. ਕਤਲ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ

37. ਜਦੋਂ ਕਤਲ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ (ਏ) ਇੱਕ ਮਾਸੂਮ ਬੱਚਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਕਤਲ ਲਈ ਕੋਈ ਬਹਾਨਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ, ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਭੜਕਾਹਟ, ਕਤਲ ਲਈ (ਬੀ) ਇੱਕ ਬੇਸਹਾਰਾ ਔਰਤ ਜਾਂ ਬੁਢਾਪੇ ਜਾਂ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਦੁਆਰਾ ਬੇਵੱਸ ਵਿਅਕਤੀ (ਸੀ) ਜਦੋਂ

ਪੀੜਤ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿੱਚ ਕਾਤਲ ਦਬਦਬਾ ਜਾਂ ਭਰੋਸੇ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ(ਡੀ) ਜਦੋਂ ਪੀੜਤ ਇੱਕ ਜਨਤਕ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਆਮ ਤੌਰ' ਤੇ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਨਿਭਾਈਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਲਈ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੁਆਰਾ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਤਲ ਸਿਆਸੀ ਲਈ ਵਚਨਬੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਾਂ ਨਿੱਜੀ ਕਾਰਨਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਸਮਾਨ ਕਾਰਨ।

46. ***ਮਾਛੀ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ*** (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਤਿੰਨ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੇ ਘਿਨਾਉਣੇ ਕਤਲ, ਜੋ ਕਿ ਅਣਖ ਲਈ ਕਤਲ ਹਨ, ਸਮਾਜ ਵਿਰੋਧੀ ਅਤੇ ਘਿਣਾਉਣੇ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।

47. ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਕਰੋੜੀ, ਕਮਲ ਪੁੱਤਰ ਕਨੱਈਆ, ਸਿਰੋ ਪੁੱਤਰ ਭਾਣਜੀ, ਬੱਚੂ ਪੁੱਤਰ ਨਵਾਲੀ, ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਦਯਾਰਾਮ, ਰਮਨ ਪੁੱਤਰ ਰੂਪੀ ਅਤੇ ਕਰਨ ਪੁੱਤਰ ਦਯਾਰਾਮ ਨੂੰ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਤਿੰਨ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੇ ਵਹਿਸ਼ੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਤਲ ਕਰਨ ਲਈ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਉਪਰੋਕਤ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਖਰੀ ਸਾਹ ਤੱਕ ਉਮਰ ਕੈਦ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ। ਉਪਰੋਕਤ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਉਮਰ ਕੈਦ ਵਿੱਚ ਬਦਲਣ ਲਈ ਹਾਈਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਕਾਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਅਗਾਊਂ ਉਮਰ, ਅਪਰਾਧ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਬੀਤ ਜਾਣ ਅਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਪੀੜਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਗੁਜ਼ਰਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਅਸੀਂ ਦੋਸ਼ੀ ਤੇਜ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਕਰੋੜੀ, ਕਮਲ ਪੁੱਤਰ ਕਨੱਈਆ, ਸਿਰੋ ਪੁੱਤਰੀ ਦੀ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਉਮਰ ਕੈਦ ਵਿੱਚ ਬਦਲਣ ਦੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ। ਭਾਣਜੀ, ਬੱਚੂ ਪੁੱਤਰ ਨਵਾਲੀ, ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਦਯਾਰਾਮ, ਰਮਨ ਪੁੱਤਰ ਰੂਪੀ ਅਤੇ ਕਰਨ ਪੁੱਤਰ ਦਯਾਰਾਮ। ਇਸ ਲਈ, ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ 2018 ਦੀ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 1553-1556 ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

48. ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਹਰੀ ਪੁੱਤਰ ਗੋਵਿੰਦਾ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਉਸਦਾ ਨਾਮ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-13 ਦੁਆਰਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਇਹ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਪੰਚਾਇਤ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਸੀ। ਪੀਡਬਲਯੂ-1 ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂ-15 ਨੇ ਹਰੀ ਰਾਮ ਦੇ ਨਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ, ਜੋ ਕਿ ਹਰੀਰਾਮ ਪੁੱਤਰ ਯਾਦਰਾਮ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਮਸਾਲਟੀ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਸੁਝਾਅ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 149 ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ। ਸਿਰਫ਼ ਉਦੋਂ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਦੋ ਗਵਾਹ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਹਰੀ ਪੁੱਤਰ ਗੋਵਿੰਦਾ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿਚ ਜਿਸਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਸਿਰਫ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-13 ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਸੀਂ ਵਿਚਾਰੇ ਗਏ ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਬਰੀ ਹੋਣ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ। ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-13 ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਖੁਸ਼ੀ ਵੀ ਪੰਚਾਇਤ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਸੀ। ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-1 ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਇੱਕ ਲਾਲ ਲਾਠੀ ਲੈ ਕੇ ਉਸਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਿਆ। ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.-15 ਨੇ ਵੀ ਪੰਚਾਇਤ ਵਿੱਚ ਲਾਲਾ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ। ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇੱਕ ਲਾਲਾ

ਰਾਮਜੀ ਲਾਲ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਵੀ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਗਵਾਹ ਨੇ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕੀਤੀ, ਉਹ ਵੀ ਬਰੀ ਹੋਣ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ।

49. ਇੱਕੋ ਨਾਮ ਦੇ ਦੋ ਵਿਅਕਤੀ ਹਨ। ਇੱਕ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਹੈ ਜੋ ਗੋਵਿੰਦਾ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਗਿਰਰਾਜ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਗਿਰਰਾਜ ਪੁੱਤਰ ਕਮਰ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਚੱਲ ਰਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਚਸ਼ਮਦੀਦਾਂ ਨੇ ਨਾਮ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਰਰਾਜ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਮ ਦਿੱਤੇ ਬਿਨਾਂ. ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤ 'ਚ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਕਮਰ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਗਿਰਰਾਜ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ ਜਾਂ ਗੋਵਿੰਦਾ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਗਿਰਰਾਜ। ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤ ਵਿੱਚ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਗਿਰਰਾਜ ਪੁੱਤਰ ਗੋਵਿੰਦਾ ਦੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਜੁਰਮ ਦੌਰਾਨ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ ਉਲਝਣ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਸ਼ੱਕ ਦੇ ਲਾਭ ਲਈ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ, ਹਰੀ ਪੁੱਤਰ ਗੋਵਿੰਦਾ (2018 ਦੀ ਸੀ. ਆਰ. ਏ. ਨੰ. 186 ਵਿਚ ਅਪੀਲੀ ਨੰ. 1), ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਖੁਸ਼ੀ ਸਿੰਘ (2018 ਦੇ ਸੀ. ਆਰ. ਏ. ਨੰ. 186 ਵਿਚ ਅਪੀਲੀ ਨੰ. 2) ਅਤੇ ਗਿਰਰਾਜ। ਗੋਵਿੰਦਾ ਦੇ ਪੁੱਤਰ (2018 ਦੇ ਸੀਆਰਐਲ ਏ. ਨੰਬਰ 189 ਵਿੱਚ ਅਪੀਲੀ ਨੰਬਰ 5) ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

50. ਉਪਰੋਕਤ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ, ਅਸੀਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਜਾਣ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਵਿੱਚ ਧਨੀ ਪੁੱਤਰ ਰਤਨ ਸਿੰਘ, ਨੀਤਰੋ ਪੁੱਤਰ ਭੰਵਰ ਸਿੰਘ, ਸ੍ਰੀਚੰਦ ਪੁੱਤਰ ਦੀਪ ਚੰਦ, ਤੇਜ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਕਰੋੜੀ, ਬੱਚੂ ਪੁੱਤਰ ਨਾਬਾਲੀ, ਕਮਲ ਪੁੱਤਰ ਕਨ੍ਹਈਆ, ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਦਯਾਰਾਮ, ਰਮਨ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਪੁੱਤਰ ਰੂਪੀ, ਸਿਰੋ ਪੁੱਤਰ ਭਜਨੀ, ਮਹਿੰਦਰ ਪੁੱਤਰ ਮੰਗਟੂ, ਛਤਰ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਲੀਲੇ, ਪੀਤਮ ਪੁੱਤਰ ਨਵਲ, ਬੱਟੇ ਪੁੱਤਰ ਭਾਗੋ, ਜੀਵਨ ਪੁੱਤਰ ਭਾਗੋ, ਕਰਨ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਦਯਾਰਾਮ, ਮੰਗਟੂ ਪੁੱਤਰ ਸੁੰਦਰ ਲਾਲ, ਗੰਗਾ ਰਾਮ ਪੁੱਤਰ ਹੀਰਾਲਾਲ, ਧਰਮਵੀਰ ਪੁੱਤਰ ਕਨ੍ਹਈਆ, ਬੱਲੀ ਪੁੱਤਰ ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਲ, ਧਰਮ ਪੁੱਤਰ ਕੱਲੂ, ਮੰਨੀ ਪੁੱਤਰ ਨੱਤੀ, ਕਾਸ਼ੀ ਪੁੱਤਰ ਭੰਵਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਧਰਮ ਪੁੱਤਰ ਹਰਚੰਦ . ਹਰੀ ਪੁੱਤਰ ਗੋਵਿੰਦਾ, ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਖੁਸ਼ੀ ਰਾਮ ਅਤੇ ਗਿਰੀਰਾਜ ਪੁੱਤਰ ਗੋਵਿੰਦਾ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਵਿਚ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

51. ਉਪਰੋਕਤ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਫੌਜਦਾਰੀ ਅਪੀਲਾਂ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਨਿਧੀ ਜੈਨ ਅਪੀਲਾਂ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਬੇਦਾਅਵਾ :- ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਰਣਾ/ਨਿਆਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਨਿਆਂ/ ਨਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ।

